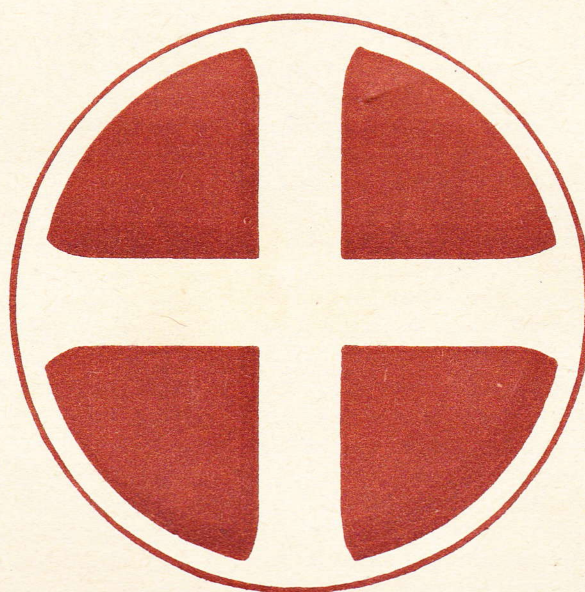
NS MÅNEDSHEFTE

TIDSSKRIFT FOR NASJONAL SAMLING



INNHOLD

Pris 1 kr. April 1945 Nr. 4

NS MÅNEDSHEFTE

5. årg. APRIL 1945 Nr. 4

De „betydelige" mennesker.

Det har særlig i disse krigsårene vist seg, tydeligere enn noen gang før, at mange mennesker stort sett har liten tillit til seg selv når det gjelder å ta standpunkt i vanskelige saker. Det viser seg, når folket stilles overfor vanskelige valg, at mange i stedet for å komme til en personlig visshet om hvilke skritt de skal ta, skjeler hen til hvor de såkalte «store personligheter» legger vegen. Hvis disse «store og betydelige personligheter» splitter seg, blir det å slå fast hvor de *fleste* går. De *fleste* med samme oppfatning, blir øyeblikkelig også de *største*. De andre — den mindre del — blir like fort redusert som betydelige.

Folket regner med som sannsynlig og ofte som sikkert, at disse formentlig «betydelige» mennesker har tatt sitt standpunkt etter ærlig og alvorlig overveielse som det anstår seg betydelige mennesker, men unnlater å bringe på det rene i hvilken utstrekning og på hvilket område disse «betydelige» er betydelige, eller om de i det hele har gjort seg fortjent til den anseelse de har fått.

Vårt folk har i alle fall i sterk grad oversett at mennesker med navn og glans som «betydelige» under tidligere forhold, i nye situasjoner er blitt stillet overfor andre krav som også legger andre mål. Deres anseelse som «betydelige» ble ervervet i en bestemt tid under bestemte forhold som hadde sine egne alminnelige krav. Men var de *betydelige nok* til å innta et absolutt ærlig standpunkt til tidens spørsmål som bar sterkt skjerpende krav til andre egenskaper enn de det i sin alminnelighet kunde være spørsmål om. Var de store nok til å sette seg selv og kanskje den sak i kraft av hvilken de hadde ervervet seg ord for betydelighet helt utenfor, og ofte, med en for dem kanskje ukjent grad av objektivitet, måtte se mange ting fra andre synspunkter og med andre øyne enn de vanligvis gjorde?

Var de betydelige nok til ikke å la noe skygge for den riktige oppfatning av en ny og vanskelig situasjon, eller til ikke å legge særlige vanskeligheter i vegen for oppfatningen ved å la viljen til å oppfatte mangle? Denne mangel på vilje til riktig oppfatning har særlig en sterk tendens til å gjøre seg gjeldende blant mennesker som har tilegnet seg en sum av viten, eller en oppfatning de flittig har brukt i den hensikt å hevde seg som forstandige, opplyste og betydelige i sin krets.

Ved nærmere betraktning finner vi at disse «betydelige» mennesker som i stort og sørgelig omfang har vært bestemmende for mange menneskers stilling til tidens aktuell problemer, er av denne type. De har *ikke* stillet seg objektivt til saken, de har *ikke* vært ærlige. De har først og fremst funnet det nødvendig å være advokater for seg selv og for oppfatninger de selv en gang har vært talsmenn for.

Vi finner i historien en lang rekke eksempler på hvordan store nye framskritt er blitt møtt av en tåpelig motstand fra de mennesker som i første rekke burde trådt til som medarbeidere for å føre det nye fram, men som i stedet har satt sin innflytelse inn på å hindre denne framgang. Dette er også et eksempel på en nokså almenmenneskelig innstilling overfor alt som krysser den gjengse oppfatning, blandet med et drøyt anstrøk av uhederlighet blant de høyt ansette mennesker, som med et sideblikk på sin egen anseelse og sine egne interesser gjerne vil hindre at det nye blir oppfattet som verdifullt.

Når vi hevder at det er et almenmenneskelig trekk å holde på *sitt*, eller de gjengse oppfatninger framfor noe nytt og bedre som bringes fram av andre, er det med en gang innrømmet at menneskene i grunnen ikke *er* større. Det er så. Men derfor er de allikevel ikke *store*. «Store» og «betydelige» er bare de som kan skille seg ut fra denne menneskelige smålighet og heve seg over den.

Og her er det «folkeheltene», de «betydelige mennesker», har sviktet. Det er en rekke helt alminnelige og mindre gode egenskaper som her gjør seg gjeldende. Det stilles *store* krav til betydelighet for ikke å opptre som dårlige tapere og ikke la personlige nederlag i utviklingen får hatet til å gro. Og det stilles store krav til *virkelig* betydelighet for å kunne stå rak og fast og ikke beile til massen med beregning om at den må felle en smigrende dom om ens verdi som menneske, betydelig eller ikke.

Den mann er stor som har råd til å la seg redusere av massen — om så skulde skje — når han tar konsekvensen av en utvikling som viste ham at han tok feil. Det er klart at mange kan ha sitt å forsvare når utviklingen tar annen retning enn forutsatt og kanskje derved gir andre rett. Men personlig selvhevdelse og retthaveri i denne forbindelse har intet med betydelighet å gjøre.

De som i kraft av sin steilhet har bidratt til å skape en del av folkets holdning i en vanskelig tid, hadde dessverre større omsorg for sin egen «betydelighet» enn for sannhet og rett og folkets framtidige skjebne.

Sommeren 1940 viste et sant kappløp av «betydelige» menn for å komme i samarbeid med okkupa-

sjonsmakten på landets vegne. Mange kandidater til mange «riksråd» la de sterkeste ønsker for dagen i denne retning og høytidelige erklæringer ble avgitt. Men da dette samarbeid ble overdratt menn som hadde røpet større forutseenhet og forståelse av utviklingens gang, ble samarbeid med okkupasjonsmakten i det hele utlagt som en grov forsyndelse mot folk og land. Kunde ikke dette samarbeid skje ved dem og gi dem fortsatt anledning til å spille en rolle, var det for andre en forbrytelse.

De samme menn erklærte i forbindelse med sine samarbeidsønsker og samarbeidserklæringer at de også var villige til å ta skritt som Nasjonal Samling hadde arbeidet for siden stiftelsen; ja, som var Nasjonal Samlings første oppgave og som ga partiet både navn og program: likvidering av partistriden og å «stå fast og beslutsomt i en nasjonal fylking», som det heter i de samarbeidsvillige partiers erklæring av 24. august 1940.

No skulde d e t skje ved d e r e s innsats som de hadde motarbeidet «med alle de til rådighet stående midler» i 7 år. No skulde «de enkelte partiers programmer og all gammel strid legges til side, for at norske menn og kvinner i troskap mot de beste tradisjoner fra vår tusen år gamle historie kan møtes i det felles arbeid for fedrelandet». (Fremdeles erklæringen av 24. aug. 1940.)

Dermed hadde de dømt seg selv og forlatt sitt eget system etter at begivenhetene på grundigste måte på forhånd hadde avlivet det og vist hva det førte til.

Det måtte naturlig nok være grunn til for noen hver — også for okkupasjonsmakten — å spørre om all denne villighet til å «søbe i seg så meget kål de selv hadde spyttet i», kunde være ærlig ment. «Omvendelsen» bar ikke preg av noen ærlig og oppriktig omvendelse. Den røpet ingen skyldserkjennelse. Bare den merkelige oppfatning at de som har sin store skyld for den tilstand landet var kommet opp i, også måtte være de rette til å føre det ut av ulykken igjen, og merkelig nok, ad veger og med midler som de til det øyeblikk hadde motarbeidet.

Den videre utvikling viste at det ikke kunde være så helt ærlig ment. Da den ordning ble etablert som de selv gikk inn for:

1. Samarbeid med okkupasjonsmakten,
2. likvidering av partistriden og klassekampen,
3. samling om et positivt nasjonalt program,

men riktignok med menn med bedre forutsetninger, trakk de seg furtne tilbake og blåste til ny strid.

Hvori bestod så Nasjonal Samlings bedre forutsetninger?

A d p u n k t 1. Det var en kjent sak at de samarbeidsvillige partipolitikere uten grunn hadde betraktet og behandlet det tyske rike nærmest som en fiendtlig makt. De hadde understøttet enhver feilaktig oppfatning av Tyskland, og selv i ikke liten utstrekning bidratt til den. De hadde vært med på å fastslå aksjonen 9. april som overfall i erobringshensikt, skjønt de visste bedre. Selv utenfor offentligheten fortsatte de med å la denne oppfatning få råderom. De røpet videre avgjort mistillit til Tyskland og anså de tyske erklæringer som uvederheftige.

Nasjonal Samling hadde ikke denne ugrunnede fiendtlige innstilling. Partiet forstod Tysklands kamp og hadde fulgt den med objektiv interesse. Det var i stand til å bedømme hendelsene den 9. april riktig. (Partiets oppfatning da er for øvrig i overensstemmelse med det som i dag er en ubestridelig historisk kjensgjerning). Partiet hadde tillit til de tyske erklæringer om forholdet til Norge under okkupasjonen og etter okkupasjonens opphør.

Forutsetningen for godt samarbeid er gjensidig tillit. Det vil være lett å forstå i hvilken utstrekning landets interesser hadde blitt skadelidende hvis ikke de samarbeidende parter hadde tillit til hverandre.

A d p u n k t 2 og 3. Nasjonal Samling var stiftet og hadde utarbeidet sitt program med dette for øye. Hele dets kamp var rettet mot å skape en slik ordning som disse punkter fastslår.

Partiets oppfatning var ikke utslag av en opportunistisk tanke, men grunnlagt i medlemmenes livsoppfatning som hadde sitt solide åndelige grunnlag.

Der Reichskommisar måtte naturlig nok komme til den slutning som han ga uttrykk for i sin tale den 25. september 1940. «Hvem skulde være nærmere til å gjennomføre Nasjonal Samlings program enn Nasjonal Samling selv?»

Men det var nettopp dette partipolitikerne ikke vilde. De hadde den hovedsakelige tanke å skape en gunstig overvintring for sitt eget fallerte politiske system — hele deres anseelse som mennesker var knyttet til det — og måtte i den anledning hindre at noe annet fikk vise sitt verd. Vel tok de Nasjonal Samlings idé og program, men uten å røpe hvorfra de hadde hentet stoff til sine partiotiske erklæringer av 24. august.

Tiden var no inne til å vise «storhet» og «betydelighet». Stod de da fram og sa: De menn som okkupasjonsmakten har valgt å samarbeide med på det norske folks vegne, er menn som forlengst har forstått sin tid. Samarbeidet skjer på det grunnlag som også vi har formulert og er enige i og som alene kan tjene til det norske folks beste. Det norske folk skal være takknemlig for at det i denne alvorlige tid fantes menn i landet som hadde s e t t rett og som v i l d e rett, og som eier den tillit hos okkupasjonsmakten som er forutsetningen for et tillitsfullt og for alle parter tjenlig samarbeid!

Nei, det gjorde de ikke. De trakk seg furtende tilbake og som falne storheter fikk de særlig omsorg for sin egen «betydelighet» og den «krenkelse» den hadde vært utsatt for. For å hevde seg som fortsatt «betydelige» gikk de inn for å legge steiner til byrden både for okkupasjonsmakten og det nye riksstyre og søkte folkets bistand til det. Spurte man så de alminnelige «mitläufere» om på hvilket grunnlag de sto oss imot, fikk en som regel det svar, at «det er så mange betydelige mennesker som står imot — og da må det vel være riktig».

Dette viser tydelig folkets behov for et førerskap. Skade at det i en tid som krevde en særlig tydelig tegngivning og en ærlig innstilling til tidens problemer fulgte en veg som ble anvist av et visst antall krenkede «betydeligheter», som selv i landets ulykke ikke kunde glemme seg selv.

Den nye fylkesmannsloven.

Av innenriksminister Arnvid Vasbotten.

Problemet sentralisasjon — desentralisasjon

innen forvaltningen har i tidens løp vært gjenstand for mange overveielser og drøftelser — og for megen meningsforskjell.

Det har også i de forskjellige land og til de forskjellige tider vært gjenstand for høyst ulike løsninger. Dette henger naturlig sammen med at problemet ikke kan løses med et absolutt ja eller nei, fordi det i virkeligheten ikke er spørsmål om forvaltningen bør være enten sentralisert eller desentralisert, men om hvor meget sentralisert og hvor meget desentralisert forvaltningen bør være. Forholdet er at både det sentraliserende og det desentraliserende forvaltningsprinsipp i rendyrket skikkelse begge har sine fordeler og sine mangler. Det gjelder derfor å finne fram til den kombinasjon som under de konkret foreliggende forhold innebærer de størst mulige fordeler og de minst mulige mangler.

Fordelene ved et sentralisert forvaltningsapparat er først og fremst likheten i avgjørelsene — at ensartede saker avgjøres ens for hele landet. Ved at avgjørelsene samles på et sted istedenfor å spredes på flere uavhengige organer, vinner man større erfaringer av betydning for behandlingsmåten og avgjørelsene, som derfor blir sikrere og mindre famlende og tilfeldige. Sentralforvaltningen får videre ved sin direkte befatning med de konkrete saker et praktisk kjennskap og et større overblikk som er av vesentlig betydning for dens planlegging og opptrekning av de prinsipielle retningslinjer. Den sentraliserte forvaltning har også uten tvil en stor betydning for bevaring av riksenheten.

Imidlertid er også manglene ved den sentraliserte forvaltning framtredende. Den har en tendens til å skape byråkratisme, dvs. skrivebordsavgjørelser uten nødvendig kontakt med det levende livs krav. Avgjørelsene må treffes på grunnlag av dokumenter og inntrykk formidlet gjennom andre, uten den umiddelbare innfølelse i det aktuelle behov og i det konkrete forhold. Byråkratisme virker også drepende for ansvarsfølelsen. Det blir et kontor, en avdeling, et depatement som tar avgjørelsen, ikke en ansvarlig enkeltperson. Følgen er ofte et unødig spill av tid og krefter og en overdreven korrespondanse som etter hvert skaper forvaltningen om til en papimølle.

I den desentraliserte forvaltning finner vi mange av de fordeler vi savner i det sentraliserte forvaltningsapparat. Lokalforvaltningen vil bedre kunne føle det levende liv på pulsen, og den avgjørende myndighet kan bygge på et kanskje personlig og umiddelbart inntrykk av den person eller det saksforhold som er gjenstand for avgjørelsen. Mulighetene for en riktig avgjørelse i det enkelte tilfelle er derfor større. Avgjørelsene vil også kunne treffes langt hurtigere.

Men også den desentraliserte forvaltning har sine svakheter. Distriktsinteresser, lokale næringsinteresser, personlige forhold o. l. har lettere for å influere på de forvaltningsmessige avgjørelser. De lokale organer vil også ofte savne det nødvendige overblikk og ha vanskelig for å se en sak i dens større sammenheng. Disse forhold vil lett kunne skape ulikhet i den forvaltningsmessige praksis i de forskjellige deler av landet.

*

I vårt land — med de store avstander og de sterkt forskjellige geografiske, næringsmessige, kommunikasjonsmessige og befolkningsmessige forhold — skulde forutsetningene for en vid desentralisasjon ligge bedre til rette enn i de fleste andre land. Hos oss bør sentraladministrasjonen derfor som hovedregel kunne innskrenke seg til:

1. Prinsippsaker, retningslinjer og generelle bestemmelser for hele landet.
2. Administrasjon av landsomfattende institusjoner og organer, og
3. Kontroll av lokalforvaltningen.

Sentraladministrasjonens hovedoppgave bør være å lede lokalforvaltningen ved alminnelige bestemmelser og retningslinjer i form av lover, forordninger, reglementer, rundskriv o. l. og ved å tolke slike bestemmelse. Hensynet til riksenheten og til ensartet behandling nødvendiggjør ikke at alle mulige enkeltsaker må inn til departementet til avgjørelse. Den nødvendige ensartethet i avgjørelsene bør kunne oppnås ved at departementer og andre sentrale forvaltningsorganer gir generelle retningslinjer for hvorledes lokalforvaltningen skal treffe sine avgjørelser.

*

Til tross for dette har sentraliseringstendensen hos oss vært sterk. Dette kan man si skriver seg helt tilbake fra dansketiden, da sentralforvaltningen var i Kjøbenhavn. Men sentraliseringen ble ikke mindre senere, i de siste årtier viste den kanskje snarere en stigende tendens og ble til dels overdrevet til det karikaturmessige.

Fylkesmennene

hadde opprinnelig en ganske sterk stilling som administrativt mellomledd mellom sentraladministrasjonen og de underordnede lokale forvaltningsorganer.

Christian den V.s lovbok betegnet amtmennene som kongens befalingsmenn og foreskrev at de skulde «have flittig og alvorlig Agt og Indseende med, at Kongens Lov, Forordninger og Befalinger, saa vit deris Ampt strækker sig, i alle Maader holdis og efterkommis, og intet derimod handlis, eller tilladis».

Av denne generelle formulering av fylkesmennenes oppgave ble det imidlertid etter hånden bare den formelle gyldighet tilbake. Utviklingen gikk mer og mer i den retning at mens fylkesmannen som

overøvrighet og regjeringens lokale representant til å begynne med hadde «indseende» med hele fylkets forvaltning, ble hans myndighetsområde etter hvert innskrenket til bare å omfatte de oppgaver som uttrykkelig var tillagt ham. Særlig etter 1814 førte utviklingen bl. a. av politiske grunner til en stadig sterkere beskjæring av fylkesmannens myndighetsområde — dels ved at sentraladministrasjonen stadig overtok mer og mer av fylkesmannens oppgaver, og dels ved de forskjellige særforvaltningsorganer ute i fylkene som i stigende grad ble opprettet og som sto umiddelbart under de forskjellige fagdepartementer uten tilknytning til fylkesadministrasjonen. De enkelte departementer fikk til dels sin egen lokalforvaltning, sine egne små fylkes- og kommunekontorer — til dels også sine egne forvaltningsdistrikter utenom den vanlige sivile inndeling. De administrative krefter i fylkene ble derved svekket og spittet på flere organer.

Fylkesmannens stilling ble på denne måte etter hvert undergravet og uthulet, han mistet den nødvendige oversikt over og den nødvendige kontakt med fylkets mange forskjellige forvaltningsoppgaver. Fra den dominerende stilling som samlende overøvrighetsperson sank fylkesmannen etter hånden ned til å bli en slags ekspedisjonsinstans for departementene. Følgen ble en omstendelig og sinkende korrespondanse, med ekspedisjoner fram og tilbake også om rene småsaker som like godt og ofte bedre og alltid langt hurtigere kunde og burde ha funnet sin avgjørelse hos fylkesmannen. Sentraladministrasjonen ble — som det har vært sagt — i altfor stor utstrekning også en detaljadministrasjon.

Særlig fra de perifere landsdeler tiltok klagene over disse uheldige forhold.

Spørsmålet om en hel eller delvis revisjon av fylkesmannens stilling var i årene fra 1915 og fram til før krigen gjentatte ganger oppe til offentlig drøftelse. Krav om en styrkelse av fylkesmannens stilling ble framsatt gang på gang. Men uten at det førte til noe resultat.

På et fylkesmannsmøte i 1937 karakteriserte tidligere fylkesmann Ihlen situasjonen slik:

«I de senere år har det vært en stigende tendens til sentralisasjon av landets forvaltning og til å etablere lokal særadministrasjon ute i distriktene. Sentraladministrasjonen går også ellers i saker fylkesmennene forbi i videre utstrekning enn forenlig med kravene til en velordnet administrasjon. Resultatet er at fylkesmennene taper oversikten og blir utrygge og usikre i sin forvaltning. Det er på høy tid å stanse opp og få klarlagt fylkesmannens stilling i dag og hvilken plass han framtidig bør ha i den sivile forvaltning.»

Nasjonal Samlings fører var fra første stund av oppmerksom på disse mangler og på behovet for en reform.

Dette ble også gitt uttrykk i NS' program, som også er regjeringens program, der det heter: «Fylkesmennenes stilling som organ for regjeringsmakten styrkes.»

På grunn av forhold som jeg her ikke skal gå nærmere inn på, gikk det også i den første tid etter at NS overtok styret, tregt med å få gjennomført noen endring. Ministerpresidenten traff i desember 1943 vedtak om at hvert enkelt fagdepartement i samråd med Innenriksdepartementet skulde ta skritt til å forberede de lovendringer og administrative bestemmelser som var nødvendige for en styrkelse av fylkesmannens stilling. Heller ikke dette førte imidlertid til noen positive resultater. I et nytt vedtak av 30. juni 1944 uttalte Ministerpresidenten at han helt siden Nasjonal Samling overtok regjeringsmakten, stadig hadde tilskyndet en virkeliggjøring av denne viktige programpost, men at det syntes som dette støtte på en bøyg av byråkratiske og skadelige sentralistiske tendenser, slik at resultatet var blitt negativt.

Under disse omstendigheter så Ministerpresidenten seg derfor nødsaget til å ta saken i sin egen hånd og vedtok å oppnevne et utvalg bestående av minister Prytz (som formann), fylkesmennene Hundseid og Frøisland og ordfører Selmer Alm som skulde framkomme med de nødvendige forslag og avgi sin innstilling innen 1. august 1944.

Dette ble så gjort, og resultatet ble at vi fikk loven om fylkesmenn av 31. august 1944, som i alt vesentlig lovfestet utvalgets forslag.

Loven om fylkesmenn

er blitt betegnet som den største omveltning i siviladministrasjonen siden ordningen med amter ble innført her i landet i 1671.

Fylkesmannsloven medfører for det første en strukturendring i selve forvaltningsapparatet. Loven går først og fremst ut på en omordning og rasjonalisering av fylkesadministrasjonen med sikte på å samle lokalforvaltningen og henlegge flest mulig forvaltningsgrener under fylkesmannens ledelse. I hvert fylke skal det være en kraftig hånd som griper og samler alle trådene, de som før i et broket virvar bandt store deler av lokalforvaltningen direkte til sentraladministrasjonen. Vi har således fått det samlende og koordinerende mellomledd i administrasjonen som vi tidligere savnet. Det pyramidale organisasjonsprinsippet er no gjennomført også ute i fylkene med fylkesmannen som topp-punkt. Det er egentlig dette fylkesmannsloven uttrykkelig fastslår.

Men dessuten tilstreber loven å øke lokalforvaltningens myndighetsområde ved å etablere et mer desentralisert statsstyre enn tidligere. Loven har som sin selvsagte forutsetning, ja man kan også si at det må følge av loven som en nødvendig konsekvens, at en stor del av den myndighet som er oppsamlet i sentraladministrasjonen etter hvert blir overført til fylkesmennene, at det med andre ord skal gjennomføres en vidtgående desentralisering av forvaltningsmyndigheten.

Fylkesmannsloven medfører således både en konsentrasjon og en styrkelse av de administrative krefter i fylkesforvaltningen. Departementene vil bli avlastet for en rekke saker som naturlig hører under fylkesforvaltningen. Og fylkesmannen får det saksområde og den myndighet som han trenger for på en tilfredsstillende måte å kunne skjøtte fylkets administrative oppgaver. Vi har fått en samlet plan i fylkes-

forvaltningen. For en rekke saker vil behandlingen bli smidigere og raskere, man vil spare spill av tid og krefter ved unødige skriverier til og fra sentraladministrasjonen.

Jeg skal komme litt nærmere inn på lovens viktigste bestemmelser.

Loven innleder med å fastslå fylkesmannens stilling som sivil overøvrighet og statens øverste representant i fylket.

Videre påpeker loven at fylkesmannen ikke bare skal være statens representant, men også ivareta fylkets — altså også fylkeskommunenes og primærkommunenes — interesser og befolkningens tarv. «Han skal være oppmerksom på alle forhold som kan tjene til utvikling og bedring av fylkets og befolkningens tarv, og skal ta opp arbeidet med å løse disse problemer.»

Med hensyn til innordningen under sentraladministrasjonen er å merke at fylkesmannen faglig er underlagt de enkelte departementer og andre sentrale myndigheter, mens han i administrativ henseende sorterer under Innenriksdepartementet.

Lovens viktigste bestemmelser finnes i § 3, som inneholder prinsipielle regler om forholdet mellom fylkesmannen og lokalforvaltningen. Etter disse kan de lokale forvaltningsorganer i fylket være enten uavhengige av fylkesmannen, underlagt ham eller tilknyttet ham. Hovedregelen er at alle lokale forvaltningsorganer i fylket — både statens og kommunenes — er underlagt fylkesmannens forvaltningsmyndighet, medmindre de er positivt unntatt i loven. Dette vil si at fylkesmannen er ansvarlig leder av vedkommende forvaltningsområde. Han har da instruksjonsmyndighet overfor forvaltningens tjenestemenn og kan gripe direkte inn i saker og avgjørelser når han finner det påkrevd. På den annen side er han i sin ledelse av forvaltningen selvsagt bundet av gjeldende lover og andre bestemmelser og av de faglige instrukser han mottar fra departementene og andre sentrale myndigheter.

Det er — som nevnt — ikke bare statens lokale forvaltningsapparat som på denne måten er underlagt fylkesmannen, men også hele den kommunale forvaltning.

Nye offentlige lokale forvaltningsorganer som opprettes etter lovens ikrafttreden skal likeledes underlegges fylkesmannen, hvis ikke annet blir bestemt ved lov eller vedtak av Ministerpresidenten.

De forvaltningsorganer som etter positivt unntak i loven bare er tilknyttet fylkesmannens forvaltningsmyndighet er ordenspolitiet (med unntak av pris- og rasjoneringspolitiet som er underlagt ham), påtalemyndigheten, toll- og justervesenet, statens forsyningsinspektører (som i virkeligheten er en del av selve sentraladministrasjonen) samt enkelte av trafikk etatene, nemlig: post-, telegraf-, telefon- og jernbanevesen. I disse tilfeller er behovet for en sentralisert ledelse så sterkt at man ikke har funnet å burde bryte denne ved å sjalte fylkesmannen inn som et mellomliggende forvaltningsledd. Om forholdet til de her nevnte tilknyttede forvaltningsorganer bestemmer loven: «Fylkesmannen har ikke avgjørelsesmyndighet for den del av forvaltningen som bare er tilknyttet ham medmindre han ved særskilt bestemmelse er gitt slik myndighet. Han kan dog overta ledelsen av forvaltningen også på dette område når han finner at det på grunn av ekstraordinære forhold er nødvendig å gripe inn.» Loven oppregner deretter positivt den myndighet som fylkesmannen skal ha overfor disse tilknyttede forvaltningsetater. Han skal som sivil overøvrighet føre alminnelig tilsyn med deres forvaltning og deres embets-, tjeneste- og ombudsmenn. Videre kan han kreve opplysninger, rapporter og uttalelser og kreve utført planleggingsarbeider eller andre forberedende arbeider samt at bestemte saker skal passere ham på vegen til vedkommende sentralmyndighet.

For at fylkesmannen til enhver tid skal ha den nødvendige oversikt også når det gjelder den tilknyttede forvaltning, bestemmer loven at så vel de forskjellige departementer som de lokale fagsjefer, skal holde ham underrettet om alle forhold som fylkesmannen som statens øverste representant i fylket bør være kjent med.

På grunn av særlige forhold er endelig en del av forvaltningsapparatet etter positiv bestemmelse i loven helt unndratt fylkesmannens forvaltningsmyndighet. Dette gjelder den geistlige og militære forvaltning, sikkerhetspolitiet, revisjonsvesenet og Norges Arbeidstjeneste. Når det gjelder den geistlige og militære forvaltning følger dette alt av at fylkesmannen er statens representant bare på sivilforvaltningens område. For så vidt sikkerhetspolitiet angår er det mulig at det her er kommet inn en feil i lovens ordlyd, idet det etter lovens forutsetning visstnok bare er ment den ene del av sikkerhetspolitiet, nemlig statspolitiet. Den annen del av sikkerhetspolitiet, nemlig kriminalpolitiet, burde vel egentlig stå i samme stilling som ordenspolitiet, dvs. være tilknyttet fylkesmannens forvaltningsmyndighet.

At domstolenes uavhengighet ikke berøres av loven, følger alt av at de faller utenfor forvaltningsorganenes område, men er likevel uttrykkelig fastslått i loven.

Utenom de bestemmelser jeg her har omhandlet, inneholder loven også en del bestemmelser, som jeg ikke skal gå inn på, om fylkesmannens myndighet i personalsaker — til midlertidig å permittere, suspendere og konstituere tjenestemenn — som er underlagt ham, og videre om Innenriksdepartementets rett til å besette et fylkesmannsembete ved konstitusjon og gi fylkesmannen tjenestefrihet osv.

Endelig skal jeg nevne at loven i § 7 bestemmer at fylkesmannen som statens øverste representant i fylket, når han finner det formålstjenlig, kan innkalle embets-, tjeneste- og ombudsmenn i den offentlige lokalforvaltning i fylket til konferanser eller til å delta i offentlige eller lukkede møter. Denne bestemmelse kommer jeg tilbake til senere. Jeg skal her bare nevne at slik innkallingsrett har fylkesmannen også overfor embets- og tjenestemenn i den del

av forvaltningen som er uavhengig av ham, altså bl. a. også overfor statskirkens prester, AT-befal osv. Videre at slike innkallelser må kunne foretas også til politiske møter, og også til møter som ledes av andre enn fylkesmannen selv.

Om forholdet til fylkesførerne

bestemmer loven bare at fylkesmannen «skal stå i nøye samarbeid med fylkesføreren», på samme måte som fylkesførerloven bestemmer at fylkesføreren «skal arbeide i nøyeste kontakt med fylkesmannen».

Det ligger utenfor rammen av denne redegjørelse å gå inn på forholdet fylkesfører—fylkesmann eller parti—stat i sin alminnelighet. Det er bare et par ting jeg gjerne vil nevne.

Lovgivningen tillegger som kjent fylkesførerne i enkelte tilfeller en viss forvaltningsmessig myndighet. Således kreves fylkesførerens medvirkning ved en rekke forvaltningsmessige oppnevnelser, for eksempel etter kommuneforordningens § 4, som sier at fylkesmannen skal foreta oppnevning av formenn i samråd med fylkesføreren og ordføreren. Noen endring i dette forhold medfører fylkesmannsloven ikke. Men det kan nevnes at Innenriksdepartementet vil foreslå at det lovfestes tilsvarende regler også for oppnevning av ordførere.

Etter loven om styret i landsdeler som avskjæres fra forbindelse med sentraladministrasjonen, tillegges vedkommende fylkesfører som Ministerpresidentens representant midlertidig den myndighet som Ministerpresidenten og departementene har. Han blir altså da midlertidig fylkesmannens overordnede, uten at dog fylkesmannens myndighet uten videre går over til fylkesføreren. Heller ikke i dette skjer det noen forandring.

Det som jeg imidlertid særlig vil påpeke er at fylkesmannsloven indirekte vil medføre e n v i s s u t v i d e l s e også av f y l k e s f ø r e r e n s politiske kontrollområde.

Etter loven om fylkesførere av 12. oktober 1944 nr. 1 har fylkesføreren den øverste politiske kontroll med alle fylkets offentlige myndigheter. Videre er også fylkesføreren pålagt å ivareta befolkningens interesser og dessuten være formidler mellom befolkningen og forvaltningen. Tiltak og saker som ikke kan fremmes direkte gjennom forvaltningen, tas opp med NS Riksledelse eller NS Fører.

Etter at den d e s e n t r a l i s e r i n g av forvaltningsmyndigheten som fylkesmannsloven forutsetter er foretatt, vil dermed også området for denne fylkesførerens kontrollvirksomhet automatisk bli utvidet. Mange av de saker som no avgjøres av sentraladministrasjonen, vil bli overført til fylkesmennene, og i stedet for å sende sine rapporter til NS Generalsekretariat for å la saken gå videre til partiets sambandsmann i vedkommende departement, kan fylkesføreren no i langt større utstrekning selv ta spørsmålet opp direkte med fylkesmannen og få det løst lokalt.

Selv om kontrollområdet således blir utvidet, vil fylkesførerens arbeid med den politiske kontroll likevel på mange måter bli lettere og mer forenklet ved at fylkesforvaltningen samles hos fylkesmannen. Og med den sterkere stilling fylkesmannen får i forvaltningen, vil han på sin side i større utstrekning enn før kunne bistå fylkesføreren i det mer politiske arbeid.

Det er derfor all grunn til å tro at den nye lov om fylkesmenn vil gi bedre muligheter også for den p o l i t i s k e framgang i fylkene, hvis bare fylkesfører og fylkesmann finner hverandre i et positivt og godt samarbeid.

Et særlig spørsmål som har aktuell interesse både for fylkesmenn og fylkesførere, og som derfor bør omtales nærmere, er spørsmålet om adgangen til å i n n k a l l e t i l m ø t e r.

Som alt nevnt kan fylkesmannen etter fylkesmannslovens § 7 innkalle alle embets-, tjeneste- og ombudsmenn innen den offentlige lokalforvaltning i fylket til møter, også til politiske møter. Tilsvarende innkallingsrett er ikke tillagt andre offentlige myndigheter. Etter § 4 i loven om fylkesførere kan imidlertid fylkesføreren «fordre enhver innen fylket til å møte for seg, når han finner det nødvendig til varetakelse av de oppgaver som påhviler ham, ministre og høyesterettsmedlemmer unntatt». Det har vist seg at fortolkningen av og forholdet mellom disse to lovbestemmelser i praksis har gitt anledning til uklarhet som har medført visse vanskeligheter.

Under hensyn til dette har jeg derfor foranlediget at Innenriksdepartementet har sendt ut en melding av 20. februar 1945 til samtlige fylkesmenn og ministre m. v. hvori uttales bl. a.:

«— — — Da det er oppstått spørsmål om hvordan denne lov (fylkesførerloven) er å forstå, ønsker Ministerpresidenten gjort kjent, at en fylkesfører har rett til, når han finner det nødvendig, å innkalle hvem som helst innen fylket (bortsett fra ministre og høyesterettsdommere) til å møte f o r s e g, hva enten det gjelder konferanser eller offentlige eller lukkede møter — også politiske møter s å f r e m t k o n f e r a n s e n e e l l e r m ø t e n e f o r a n s t a l t e s o g l e d e s a v f y l k e s f ø r e r e n s e l v t i l i v a r e t a g e l s e a v d e o p p g a v e r s o m e t t e r l o v e n p å h v i l e r h a m.

Mens fylkesmannen som nevnt kan innkalle også til møter som holdes og ledes av andre enn ham selv, er fylkesførerens rett til å innkalle til møter således begrenset til bare å gjelde slike møter som foranstaltes og ledes av fylkesføreren selv. På den annen side går fylkesførerens innkallingsrett videre enn fylkesmannens for så vidt som den omfatter h v e m s o m h e l s t innen fylket (bortsett fra ministre og høyesterettsdommere), mens fylkesmannens innkallingsrett er begrenset til de offentlige lokalforvaltningsorganer innen fylket.

Det ligger i sakens natur at både fylkesmenn og fylkesførere bør vise varsomhet ved innkalling av offentlige tjenestemenn til møter. I hvert fall når det gjelder møter som kan sies å ha politisk preg forutsettes begge å handle i samråd med hverandre. Man peker videre på at det i visse tilfelle vil være nødvendig å konferere også med de direkte interesserte forvaltningssjefer når det gjelder innkalling av deres tjenestemenn blant annet av hensyn til praktiske vanskeligheter som ellers vil kunne oppstå for tjenesten. Eksempelvis kan nevnes tjenestemenn i po-

liti-. jernbane-, post- og telegrafvesen, som jo har vakttjeneste også utenom den ellers vanlige kontortid og hvor personalmangel m. v. kan føre med seg at stedfortreder ikke kan skaffes uten med lengere varsel.»

Jeg skulde tro at denne orientering, som fullt ut tilgodeser fylkesførernes interesser, vil klargjøre forholdet.

Lovens praktiske gjennomføring.

Loven trådte som kjent i kraft 1. januar 1945. Fylkesmannsreformen er imidlertid ikke gjennomført bare i og med selve fylkesmannslovens vedtagelse og ikraftsettelse.

For at loven skal kunne nå sitt mål og fylkesmannen kunne skjøtte de mange og viktige oppgaver som loven pålegger ham, må man først og fremst organisere det hertil nødvendige forvaltningsapparat. Det tidligere fylkeskontor og de forskjellige særforvaltningers kontorer må på en praktisk og hensiktsmessig måte samles og samorganiseres under fylkesmannens overledelse. Loven forutsetter derfor en hel omorganisering også av kontorordningen i fylkesadministrasjonen, og at dette ordnes ved et særskilt reglement.

Slikt reglement ble fastsatt ved Ministerpresidentens vedtak av 5. oktober 1944 som med visse endringer bygger på et utkast fra Prytz-utvalget.

Etter reglementet skal fylkesforvaltningen organiseres i avdelinger for de forskjellige forvaltningsgrener som er lagt under fylkesmannen, slik at sjefen for hver avdeling er ansvarlig overfor fylkesmannen. Hver avdeling skal så vidt mulig ha kontorrom i felles administrasjonsbygning for fylket. Er dette ikke mulig avgjør fylkesmannen hvor vedkommende avdeling skal ha kontor.

Etter reglementet skal det normalt være 6 slike avdelinger, nemlig: Sentralavdelingen, Kommunalavdelingen, Skatteavdelingen, Skoleavdelingen, Næringsavdelingen og Trafikkavdelingen. Hver avdeling forutsettes delt i kontorer etter behovet.

Jeg skal ikke trette med i detalj å gjennomgå de sakområder som etter reglementet forutsettes henlagt under de enkelte avdelinger. Jeg skal bare nevne at under Sentralavdelingen faller for det første storparten av det nåværende fylkeskontors sakområde, bortsett fra kommunalsakene. Dessuten en hel del andre saker, bl. a. også fylkeslægens arbeidsfelt. Skatteavdelingen utgjøres i det vesentlige av skatteinspektørens kontor, og skoleavdelingen av skoledirektørens. Som kjent har ikke alle fylker hatt egne skoledirektører, men dette vil no etter hvert bli gjennomført. Næringsavdelingen kommer til å omfatte en hel rekke viktige saker, således om arbeids- og produksjonstiltak, arbeidsformidling og yrkesveiledning, landbrukssaker, skogsaker, fiskerisaker, forsyningstiltak, -fordeling og -kontroll. Her vil de samles det nåværende landbrukskontor, fylkesskogkontoret osv.

Jeg unnlater imidlertid ikke å bemerke at reglementets organisering av avdelinger og sakfordelingen mellom dem må ansees som foreløpig. Etter reglementet kan Innenriksdepartementet fastsette nødvendige lempninger, og vi overveier f. t. en viss revisjon på grunnlag av visse innvendinger som er framkommet mot reglementet. Det gjelder i første omgang å skape en så elastisk ordning som mulig. Dette kan kanskje ordnes slik at reglementets ordning ansees som en normalplan som den enkelte fylkesmann kan få anledning til å fravike i den utstrekning praktiske hensyn tilsier det.

Fylkesmannen får, som man vil forstå, overordentlig omfattende og betydningsfulle oppgaver å stelle med på de forskjellige områder. Det betyr selvsagt ikke at han personlig skal sette seg inn i alle slags saker. Fylkesmannen må bygge på de forskjellige fagsjefer og for øvrig i det vesentlige innskrenke seg til å avgjøre de største sakene og prinsippsakene, og først og fremst trekke opp de store linjer og ha oversikten over den samlede forvaltning. Skal fylkesmannen kunne skjøtte sine mange gjøremål tilfredsstillende, kan han ikke være for bundet som daglig kontorleder. Det skal derfor i alle fylker opprettes en ny stilling som fylkesråd til å bistå fylkesmannen. Fylkesråden skal være fylkesmannens faste stedfortreder og sjef for minst en avdeling, normalt sentralavdelingen. Til sjefer for de øvrige avdelinger er det forutsetningen å benytte de noværende skatteinspektører, skoledirektører osv. Fylkesmannen selv vil vel i stor utstrekning komme til å fungere som sjef for Næringsavdelingen.

Skal fylkesmannsreformen kunne virke etter sin hensikt, er det likeledes nødvendig at fylkesmannen skaffes tilstrekkelig personale og fremfor alt tilstrekkelig kvalifisert personale. Og skal dette kunne oppnåes, er det videre nødvendig at personalet kan få så vidt mulig tilfredsstillende lønnsvilkår. Innenriksdepartementet er fullt oppmerksom på den fundamentale betydning denne side av saken har for reformens heldige gjennomførelse, og vil etter evne gå inn for så vidt mulig å rette på de misforhold som er til stede og å få innført tilsvarende stillinger og lønnsregulativ i fylkesforvaltningen som i departementene. Disse spørsmål er f. t. under bearbeidelse.

Endelig er det som nevnt fylkesmannslovens forutsetning og hensikt at sentralforvaltningen i størst mulig utstrekning skal overføre forvaltningsavgjørelser til fylkesforvaltningen.

I brev til Innenriksdepartementet om dette av 20. november 1944 har Ministerpresidenten anmodet departementet om snarest «å legge fram forslag til lov eller vedtak av Ministerpresidenten og selv treffe de nødvendige administrative forføyninger som er en følge av fylkesmannsloven og reglementet og ellers med sikte på å desentralisere i størst mulig utstrekning til fylkesmannen (alene eller i et råd) forvaltningsavgjørelser som etter fylkesmannsloven ligger innenfor de forvaltningsområder som er underlagt fylkesmannen. For de forvaltningsgrener som er tilknyttet fylkesmannen, skal på samme måte forvaltningsavgjørelser i størst mulig utstrekning desentraliseres til de lokale myndigheter.»

Lignende henvendelser er også sendt de andre departementer.

Til behandling av disse spørsmål ble det i slutten av januar i år holdt en arbeidskonferanse i Innenriksdepartementet, hvor en del fylkesmenn var innkalt og fikk anledning til sammen med de respektive fagministre og fagsjefer og Innenriksministeren å gjennomgå hvert enkelt departements sakområde og drøfte alle detaljspørsmål i forbindelse med desentraliseringen.

Det omfattende materiale bearbeides no i de forskjellige departementer, og de nødvendige administrative bestemmelser og lovendringer utferdiges etter hvert som forholdene tillater det.

Jeg nevner i denne forbindelse at det er meningen å søke gjennomført en tilsvarende styrkelse av ordførernes myndighet, slik at ordføreren iallfall på en rekke områder kan få en lignende stilling i kommunen som fylkesmannen i fylket.

Videre peker jeg på nødvendigheten av en desentralisering også av hele den offentlige revisjon.

Dessuten kreves det hensiktmessige forvaltningsbygg som i størst mulig utstrekning kan samle fylkets forskjellige offentlige kontorer under ett tak.

Endelig er det nødvendig å få ensartede geografiske forvaltningsområder som bygger på by — herred — fylke som normalenheter og som ikke i utrengsmål må fravikes. Herunder melder seg også spørsmål om disse normalområders geografiske utstrekning, og spørsmål om sammenslåing av for små områder til større. De bestående forvaltningsdistrikter er til dels preget av tidligere tiders behov og må reguleres etter notidens krav.

Det er således mange spørsmål å løse. Alt kan ikke avgjøres på en gang, og visse ting må tas etappevis. Spørsmålet om den mest hensiktsmessige desentralisasjon kan ikke løses én gang for alle, det vil melde seg stadig på nytt og må stadig has for øye. Det er også klart at gjennomføringen av nyorganiseringen av fylkesforvaltningen i dag byr på særlig store praktiske vanskeligheter. Det er således nok å peke på mangelen på tilstrekkelig kvalifiserte og positivt innstilte folk til de viktigere stillinger, de vanskelige husforhold m. v. Bortsett herfra er også å merke at krigs- og kriseforholdene medfører visse særlige problemer som gjør at man ikke med en gang på alle områder kan gå til en så vidtgående desentralisasjon og konsentrasjon av myndigheten hos fylkesmannen som ønskelig. Loven forutsetter også at ikke alle forvaltningsorganer vil bli underlagt straks ved lovens ikrafttredelse, men at dette vil bli gjennomført etter hvert så snart det lar seg praktisk gjøre på de forskjellige områder. Gjennomføringen må som nevnt særlig til å begynne med være mest mulig elastisk og ta hensyn også til lokale forhold. Spørsmålets viktighet krever imidlertid at alt som under de rådende forhold overhodet kan gjøres i departementer og fylker for å fremme og påskynde lovens praktiske virkeliggjørelse, også må og skal bli gjort.

Det er et administrativt storverk som her er under oppføring. Når det er fullført, vil Nasjonal Samling og våre offentlige myndigheter med stolthet kunne peke på at man under vanskelige forhold har skaffet landet et langt mer rasjonelt, effektivt og raskt arbeidende administrasjonssystem enn tidligere — til gagn for administrasjonen både i stat, fylke og kommune, og dermed til gagn for hele folket.



> Å kjempe for det som ikke bare er rett og riktig, men den innerste mening med ens tilværelse som nordmann, som germaner og europeer, ja som menneske, det kan ikke gjøres avhengig av hvem en tror vinner krigen.
>
> Vidkun Quisling 25.9.43.

Norsk arbeidsliv etter gjenerobringen.

Av Carl Høst.

Blant tidens illegale flyveblader er det ett som særlig fanger interessen. Dels p. g. a. formatet, hele 18 tett-trykte sider er jo temmelig meget i disse papirknappe tider, og dels p. g. a. den pompøse innledning der det bl. a. heter:

«Følgende utkast til diskusjonsgrunnlag stammer fra norske regjeringskretser i London. Det er av den største betydning at også vi på heimefronten tar del i denne diskusjonen, og at vi alt no tar opp etterkrigstidens sosiale og økonomiske problemer. Etter fredsslutningen går kampen for demokratiet videre. Det gjelder å forberede seg og ha kjennskap til de planene som no er framme over alt i verden. Konfliktene mellom maktgruppene, men også innen demokratiet vil tilspisse seg når krigen er forbi. Enhver må på sin arbeidsplass gjennom aktiv innsats, orientert og våken, bidra til å holde fast på de positive forslag og planer til samarbeid som krigen har skapt.

Vi foreslår at en danner studiesirkler over dette materialet, diskuterer det, eventuelt kommer med nye forslag.

Da opplaget er begrenset, ber vi alle om å sende utkastet videre etter diskusjonen.»

Slik lyder innledningen. Selve skriftet kan vi dessverre ikke gjengi i sin helhet, men det er sikkert av største interesse å gi et resyme. No vil sikkert de fleste være klar over at når vi gjør dette, så er det ikke for å blande oss bort i emigrantkretsenes diskusjoner. Det kreves neppe megen intelligens for å ane våre motiver. Vi kan like godt avsløre dem først som sist. For det første håper vi leserne like klart som oss vil se hvorledes alle de planer som framsettes er det vi i dag kaller «nazistiske». Det er rendyrket nasjonalsosialisme tilsatt en passende porsjon demokratisk svada og hat mot «undertrykkere og forrædere». Samtidig vil man også forbauses over den oppriktighet som legges for dagen når det gjelder mistro til sin egen evne til å løse problemene. Videre over at man klart innrømmer de kolossale lidelser man må igjennom før landet er «befridd». Den noe mere intelligente leser vil no antagelig begynne å tenke på at ovennevnte skrift muligens er laget av de fæle nazistene selv. Man får imidlertid tro oss når vi sier at dette ikke er tilfelle.

Vi vet ikke hvem forfatterne er, men vi kan gjerne si hva vi tror. Vi antar at det er akademiske kretser i Sverige som står bak opptrykkingen og distribueringen. Vi bygger vår antagelse bl. a. på det faktum at skriftet er spredt blant de fleste departementsfolk, distribuert til og fra de samme kretser som sprer våre emigrantvitenskapsmenns navngitte skrifter. Videre viser ovennevnte skrift klart, særlig i avsnittene om arbeidsrett og pengepolitikk, at det er skrevet av jurister.

Dette får være nok til orientering og innledning Vi vil videre gjøre oppmerksom på at vi i den følgende omtale bruker de samme overskrifter som i det illegale skrift, dette således at vi også under de forskjellige overskrifter gjengir (med kursiv) det motto som i skriftet er brukt som underoverskrift. Alle sitater fra skriftet er for øvrig satt i anførselstegn, slik at leserne kan sjelne mellom hva som er illegalt og hva som er legalt stoff. Vi har barbert vekk de verste skjelsord, men er så ærlig at vi sette slike punkter ...... isteden. (Så kan man fylle ut etter behag.)

Før og etter 9. april 1940.

Fra samhold i krig til felles innsats i fred.

«Det norske folk står i dag samlet i kamp på liv og død. Det gjelder alt vi representerer som folk, av åndelig og materiell kultur, av politiske og sosiale framskritt. Med ett slag er alt som samler folket blitt sterkere enn alt det som har skilt. Rang og stilling, formue og ervervete rettigheter er ikke lenger avgjørende. Under krigen ...... blir gamle motsetninger fjernet og gamle skiller mellom klasser, grupper og stender satt til side.

Den nye situasjon har brakt for dagen krefter og egenskaper i det norske folk som tidligere ikke trådte tydelig fram.»

Slik begynner avsnittet, og vi kan jo underskrive det. Den følgende halve side understreker så hvor enig folket er, men da det forekommer oss som om forfatterne her beveger seg på sterkt gyngende grunn, skal vi hoppe over det. Videre heter det:

«Vil den nye enighet vare etter gjenerobringen, eller er det nye samhold, tross alt, bare noe forbigående, uten grunnlag i virkeligheten når den felles ytre fare er over?»

Fortsettelsen gir seg selv. Forfatterne er redd for at motsetningsforholdene skal blusse opp igjen.

«Ingen vil etter denne krig se samfunnsoppgavene på samme måte som før. Oppgavene er andre, menneskene vil heller ikke være de samme.» Men det gjelder å holde sammen. «Det er bare en måte vi kan føre denne nye enhet og de nye verdier videre på. Det er ved at det norske folk blir like klar over de felles oppgaver som møter det når landet igjen blir fritt. Vi tror at fredens oppgaver vil kalle på en liknende felles innsats som krigens. Vi tror at det norske folk vil være like beredt til å gå samlet inn for fredens mål som for krigens.»

Det det gjelder om blir å arbeide etter en plan. «Spørsmålet blir hvilken plan. Hva er den beste plan for Norges innsats i den nye verden.»

Dette avsnitt i skriftet er altså å betrakte som forfatternes innledning, og selve skriftet utgir seg altså videre for å være emigrantregjeringens plan for etterkrigstiden. Det er ingen grunn til å betvile skriftets ekthet, hva som der er anført stemmer da også med alt som er bekjentgjort før fra herrene i London. Innledningen slutter slik: «Vi tror imidlertid

at det hovedsyn som vi gir uttrykk for deles av alle arbeidstakere både heime og ute som hver på sin plass fører kampen for et fritt Norge.»

Forsvaret og frigjørelsen.

Folket i våpen skal gjenvinne landet og våke over friheten.

Avsnittets innhold kan de fleste nok gjette seg til, av særlig interesse er bare følgende linjer:

«Sammen med våre allierte og på grunnlag av det nye internasjonale samarbeid må det sørges for at vårt land til enhver tid har den militære styrke, og det som vi fører denne krigen for må komme til uttrykk i den måten de militære styrker blir rekruttert på, i befalets heimevern. Sivile forsvarstiltak og en enhetlig idrettsbevegelse må gjøre hele den kampdyktige del av befolkningen beredt til å gjøre sin innsats hvis et angrep på ny skulde true vår gjenvunne frihet.»

Akja, bedre seint enn aldri, kjære eksilister.

Full beskjeftigelse.

Et kompromisløst krav: Alle i arbeid for et nytt Norge. Aldri mere arbeidsføre uten arbeid.

Avsnittet betoner at det aldri mer skal oppstå arbeidsløshet slik som før krigen. Når folket overhodet fant seg i de uholdbare tilstander da «så skyldtes det bl. a. en uklar forestilling om at oppgavene var overveldende og uløselige under de rådende forhold». Vi siterer videre:

«Erfaringene under krigen i alle land har bekreftet at det no er mulig å sette folket i arbeid.»

«Den annen viktige årsak til at folk vil kreve full beskjeftigelse er den situasjon vi vil møte når Norge igjen er fritt. På det tidspunkt vil landet være ribbet for all den velstand som var skapt gjennom årelangt fredeligt arbeid. Byer, bondegårder og fabrikker vil være ødelagt.»

«Den annen viktige siden av beskjeftigelsesproblemet er formen for statens kontroll. Akkurat som det er en grunnleggende forskjell mellom det britiske og amerikanske statssystem på den ene side, og det nazistiske statssystem på den annen, slik er det også en grunnleggende forskjell mellom den form for statskontroll som er gjennomført under disse systemer. En har på den ene siden et hensynsløst kontrollapparat utpekt ovenfra av en liten gruppe. På den annen side har en et sentralkontrollapparat som både er utpekt av, som er ansvarlig for, og som samarbeider med demokratiske organer.»

Her forekommer det oss som den objektive masken er glidd så langt ned at vi får øye på propagandaglisen bakom. Det skulde vel snart være på tide å holde opp med eventyret om den lille klikk når det gjelder Tyskland. Hva vårt eget land angår, så setter vi et stort spørsmålstegn ved om kontrollapparatet egentlig blir så synderlig annerledes, selv om man finner et demokratisk organ (nasjonalforsamling) som det skal være ansvarlig overfor.

Forsyninger og gjenoppbyggingen.

Hurtige forsyninger for å hindre nød og bøte skader. Plan i innkjøp og forsyning.

Det brukes temmelig megen plass på å fastslå hva vel alle vet, nemlig at behovet etter krigen vil bli enormt, videre at det vil bli overmåte vanskelig å framskaffe det som behøves. Behovene for arbeidskraft og behovene for varer vil på alle områder konkurrere. Derfor, fastslåes det, må det hele dirigeres ovenfra, både hva arbeidskraften og produktene angår.

«Avgjørelsen må derfor treffes av en sentral instans og etter en vel overveid plan og på grunnlag av inngående drøftelser med alle som arbeider på de områder det gjelder.»

Men en egentlig utforming av slike planer finner vi først antydninger til i seinere avsnitt.

Det internasjonale samarbeidet.

Nasjonal innsats i det internasjonale samarbeidet for fred og framgang for alle folk.

Det internasjonale samarbeid vil i den første tiden vesentlig bestå i slagsmål om de materielle goder, så meget skjønner også forfatterne. «En må forutsette at tilgangen på forsyninger ...... ikke vil dekke alle de behov som vil melde seg. Det samme kan komme til å gjelde transportmidlene.»

«Norges sterke stilling når det gjelder skip ...... vil riktignok være av stor betydning, men dette vil ikke alene være avgjørende.» Nei, det skal være visst, men er no egentlig Norges stilling for øvrig sterk når det gjelder skip? Det innrømmes jo fra London at 75 pst. av førkrigsflåten er senket, og er det ikke så at de skip som i dag bemannes med norske sjøfolk ikke tilhører Norge? At det utflyttede Norge i dag får lov å leie og bemanne engelske og amerikanske skip, er da ikke det samme som at vi kan disponere dem etter krigen. Og er ikke dette samme Norge ifølge interallierte avtaler, bl. a. UNRRA-avtalen, forpliktet til å følge visse internasjonale organers påbud vedrørende vår flåte?

Skriftet påpeker at hvis vi vil oppnå noe, må vi kunne framvise en skikkelig plan i vårt arbeid. «Prinsipielt er det bare to muligheter å velge mellom. Begge fører fram til samme resultat. Enten må hvert land være villig til å ta konsekvensen av det vidtgående internasjonale samarbeid som Atlanterhavsdeklarasjonen har trukket opp, og organisere seg for det. Eller de må forberede seg på en ny økonomisk og militær krig som er enda voldsommere enn den vi gjennomlever. For de pessimister som finner det riktig å regne med det siste alternativ kan formene for det økonomiske programmet bli andre. Men heller ikke de kan komme utenom en samlet plan ......»

«Vi må alle forsøke å finne fram til hovedlinjene i en planorganisasjon for det felles næringsliv.»

Næringens organisasjon.

De frie organisasjoner i felles arbeid for å dekke folkets behov. Målet må være: Ingen klasser, men ett folk.

Etter dette prangende motto som det lukter nystjålet maling av, heter det:

«Vi har foran pekt på hvordan kravet til full beskjeftigelse, arbeidet med forsyninger og gjenoppbyggingen og den nye internasjonale organisasjon fører fram til det samme hovedkravet om en sentralplan for organisasjon av landets næringsliv. Men planøkonomi er altfor ofte blitt et slagord som har gitt høve til diskusjon og strid om ord. Vi tror derfor at tiden no er inne til å legge fram et konkret forslag ......»

Ser man det, no begynner vi å spisse ører, no skal vi få et konkret forslag fra regjeringskretser i London. Forslaget har 9 punkter.

«1. På grunnlag av de eksisterende foretagender og næringsorganisasjoner og under statens kontroll organiseres all økonomisk virksomhet i landsomfattende sammenslutninger, etter næringer. Det opprettes et råd for hver sammenslutning som trekker opp rammen og retningslinjene for næringens samlede virksomhet. Rådet har den høyeste myndighet i alle tvilsspørsmål innen næringen av faglig art og representerer næringen utad.»

«a) I industrien, byggevirksomheten, innenlandstransport og handel ledes sammenslutningen av råd, sammensatt av representanter for staten, arbeidsgiverne, arbeiderne og funksjonærene. Statens representanter utpekes av regjeringen. De øvrige velges av de respektive faglige organisasjoner. I enhver bedrift ...... suppleres bedriftens direksjon eller ledelse med representanter for arbeidere og funksjonærer.» Videre skal det «opprettes dessuten et utvalg for bedriftens tekniske ledelse, hvor bedriftsledelsen, arbeidere og det tekniske personale er representert. Dette utvalg diskuterer og avgjør alle forslag til vesentlige forandringer i den tekniske drift. I tilfelle av konflikt mellom det tekniske utvalgs avgjørelse og direksjonens kan hver av disse instanser bringe saken inn til avgjørelse av rådet for den samlede næring, eller av et særlig organ som er nedsatt av dette råd. Beslutninger i bedriftens tekniske utvalg, som er av vesentlig betydning for næringen som helhet, må i alle tilfelle forelegges vedkommende næringsråd.»

Ja, dette skulde vel være hard kost. Uthevningene i ovenstående er foretatt av oss, det synes som om den hardt fordømte nazisme blir reneste barnemat mot hva eksilistene eksellerer i av organisasjoner og råd.

I pkt. 1 b—e omtales rådene for landbruk, fiskeri osv. 1 e) er velsignet kortfattet, idet det bare sier: «Landets banker og forsikringsselskap organiseres hver i sin bransje i sin landsomfattende sammenslutning direkte under statens kontroll.» Var det noen som sa næringssamband?

Pkt. 2—9 omtaler organisasjonenes oppgaver mer inngående. Vi siterer litt:

«3. Revisjonen for de enkelte foretagender underlegges de forskjellige sammenslutninger, og dens virksomhet utvides til ikke bare å omfatte tallrevisjon av regnskaper, men også til å omfatte økonomi og produksjon ...... Det organiseres for dette formål et samarbeid med den offentlige statistikk.»

«4. Bedrifter som viser et økonomisk resultat som er uforholdsmessige dårligere enn gjennomsnittet i vedkommende næring, tas opp til spesiell undersøkelse av tekniske og økonomiske eksperter fra næringssammenslutningen.» På denne måten kan da bedriften bli besluttet nedlagt osv., men den kan også hjelpes av et «felles fond som er opprettet av sammenslutningene for dette formål.» Ja, også dette forekommer oss en smule kjent, selv om det er litt for radikalt for fredstid for våre ører.

Pkt. 5 omtaler et forskningsinstitutt organisasjonene skal opprette sammen.

«6. Sammenslutningene for de enkelte næringer blir underordnet et statens råd for næringslivet som blir valgt av Stortinget etter nærmere fastsatte regler. Rådet har til disposisjon et statens plankontor som samordner næringenes planer i en felles plan for hele næringslivet.»

«7. I alle stats- og kommunebedrifter gis arbeiderne og funksjonærene representasjon i bedriftens ledelse.»

«8. Innenfor rammen av næringens organisasjon gis der bred plass for personlige fullmakter og individuelt ansvar.» Det pointeres sterkt at det er demokratiske instanser man skal stå til ansvar overfor, men likevel, var det ikke kortere å si: Fører- og ansvarsprinsippet.

Ja, det er nok ikke tvilsomt at regjeringskretsenes forslag just ikke utmerker seg ved synderlig originalitet. Derfor pointeres det: «Det kan derfor være nyttig å gå inn på det som skiller fra kjente foreteelser i vår samtid. Fascismen har lenge propagandert med sin korporative stat, og quislingene har snakket om et næringenes riksting. Vårt syn forutsetter at Stortinget fremdeles er det avgjørende politiske organ, men at en meget vesentlig del av detaljavgjørelsene i økonomiske og næringspolitiske spørsmål går over til næringens sammenslutninger og statens råd for næringslivet.» Det pointeres derfor at organisasjonene skal bygges opp demokratisk.

Dette er ren svindelagitasjon. Enhver som leser Nasjonal Samlings program og Førerens taler vet at hans mål er å opprette både en nasjonalforsamling (storting eller riksting) som politisk organ og næringsting og kulturting. At næringstinget skal bygges på demokratisk grunn har aldri vært tvilsomt, kfr. lover og bestemmelser for Næringssambandet og dets underavdelinger. Men akkurat no er det ingen mulighet for demokrati, like så litt som eksilistene ifall seier vil makte å lage noe demokrati under krisen etterpå.

De enkelte næringer.

En plan for gjenoppbyggingen. Sjøfolkene og skipsfarten. I dag og i morgen.

Forfatterne av skriftet hopper over behandlingen av de oppgaver som melder seg innen de enkelte næringer i sin alminnelighet. «Men to næringer står i en særstilling, nemlig byggevirksomheten og skipsfarten.»

«All byggevirksomhet ...... må underlegges en sentral for offentlig kontroll gjennom rådet for denne sammenslutning og Forsynings- og Gjenreisningsdepartementet. Husle:eregulering og fastslåingen av eiendomsprisene må inntil videre opprettholdes som en del av planen. Rasjonaliseringen av produksjonen av byggematerialer vil bli av stor betydning.»

I omtalen av skipsfarten opereres med den fiksjon at Norge etter krigen fortsatt vil ha en stor handelsflåte. Man ser altså bort fra at over ¾ av den norske flåte er senket, og at de skip norske sjøfolk i dag må bemanne ikke eies av Norge, men bare utlånes av stormaktene. Med opprettholdelsen av den nevnte fiksjon slåes fast at staten må ha monopol på skipsfart. Vi siterer:

«De internasjonale krav om en felles disponering av handelsflåten for forsyningene etter krigen er allerede i prinsippet godkjent. De synspunkter som foran er anført for den alminnel'g organisering av vårt næringsliv gjør seg gjeldende også for skipsfartens vedkommende. Statens drøftelser av innenlandske kommunikasjoner har allerede lenge vært et faktum, og kyst- og lostrafikken som allerede i stor stil er understøttet og kontrollert av Staten bør overtas helt av den for å legges under en samlet og rasjonell ledelse. Skipsfarten på utlandet står i en noe annen stilling, men med den internasjonale planøkonomi som vi må regne med etter krigen, må vi gå ut fra at skipsfarten vil gå inn som et statskontrollert ledd i den internasjonale kontrollerte samferdsel. Oppgaven må være å bygge ut den ordning en allerede no har i retning av en næringsorganisasjon for skipsfarten på utlandet. Målet for denne organisering må være å forene under en felles nasjonal ledelse vår skipsrederstands initiativ og innsikt med våre sjøfolks høye kvalitet.»

Så vet vi hva vi har å vente oss på det punkt også.

Arbeidets stilling i det nye Norge.

Rett til arbeid, plikt til arbeid. Fra forsorg til arbeide og trygd. Fra arbeidets rett til arbeidsfred.

Her står vi atter overfor et avsnitt hvis overskrift og motto det lukter mistenkelig brunmaling av. Skriftets forfattere er klar over at her gjelder det å lage en plan som er like god som nazistenes, men dog såpass forskjellig i form og vendinger at folk ikke ser likheten. De begynner derfor med å si at det «vil ikke hjelpe stort å erstatte den nazistiske tvangsmaskine med en ny.» Så følger da «regjeringskretsenes» plan i en rekke punkter, nemlig A 1—2, B 1—4 og C 1—3.

«A. 1. Full beskjeftigelse med rett til arbeid og plikt til arbeid for alle arbeidsføre må sikres. Plikten til arbeid blir virkeliggjort overfor alle arbeidsføre ved at arbeidskraften kan ledes dit hvor den er nødvend:g for å løse samfunnsviktige oppgaver.

Arbeidstjeneste innføres for all ungdom, både gutter og gjenter.»

«A. 2. Yrkesopplæring organiseres under en sentralledelse med sikte på osv. . . . . Alle må ha samme mul:gheter for å komme videre.»

«B. 1. Alle sikres en sosialt forsvarlig lønn ......»

«B. 2. Viktige stillinger besettes etter kvalif:kasjoner ......» (Hvorfor ikke gjøre det samme med de mindre viktige?)

Videre behandles under pkt. B forslag til trygdordninger.

Pkt. C forbyr arbeidskamper.

«Alle arbeidskonflikter og interessetvister som det ikke er oppnådd enighet om etter vanlige forhandlinger og megling henføres ...... til avgjørelse av en nemnd oppnevnt av offentlige myndigheter.»

«C. 2. Rettstvister må no som før høre inn under arbeidsretten.»

I pkt. C. 3. finner vi: «Alle arbeidere og funksjonærer og alle arbeidsgivere skal stå tilsluttet sine faglige organisasjoner.»

Avsnittet sluttes slik: «Vi skal ikke på dette tidspunkt bebyrde vår framstilling med noen kommentarer. Vi tror disse punkter i sammenheng taler for seg selv.»

Og til det slutter vi oss av hjertet.

Utenrikshandel og omsetning.

Utenrikshandel og handelspolitikk. Felles nasjonal utnyttelse av folkets nasjonale innsats.

«Plan i næringslivet har som en nødvendig forutsetning plan i utenrikshandel og innenlandsk omsetning og fordeling. En sentral regulering av disse virksomheter vil følge som et naturlig og nødvendig ledd i den organisasjon av næringslivet som vi foran har foreslått.»

«Arbeidet med å skaffe forsyninger til landet førte allerede før 9. april til opprettelse av forsyningsdepartementet og til en frivillig ordning mellom Norges Bank og de øvrige banker om opprettelse av et valutaråd for felles drøftelse av valutaens anvendelse. Krigen har ført denne utvikling lenger. Okkupasjonsstyret i Norge har gjennom Forsyningsdepartementets lisenskontor, Det norske clearingsinstitutt og Norges Banks valutakontroll, gjennomført en absolutt og fullstendig kontroll av all utenrikshandel. Når det gjelder regjeringen i London er situasjonen av innlysende grunner enno klarere. Alle norske tilgodehavender i utlandet er overtatt av regjeringen ved Norges Bank, og handelsflåtens valutainntekter er på en liknende måte i regjeringens hånd. Under og etter gjenerobringen vil behovet for denne kontroll ikke bli mindre. Landets resurser av utenlandsk valuta vil være begrenset i forhold til det så å si ubegrensede behov for import.»

«Det er ikke lenger spørsmål om private kjøp og fritt marked som før, men om drøftelser mellom stater og fordeling av varer under statens kontroll og kjøpt for statsmidler.»

«Den mest konsekvente og helt rasjonelle løsning på disse spørsmål er statsmonopol på utenrikshandel:»

Det fastslåes deretter at det må i hvert fall være statsmonopol på alle viktigere varer, mens enkelte spesielle behov etter hvert kan dekkes ved lisenssystemet. «Det avgjørende er at man får en ordning hvorved den sentrale ledelse av det økonomiske liv blir i stand til å bestemme hvor meget av de enkelte

varer som skal innføres og hvor meget som skal produseres i Norge.»

Om den innenlandske omsetning heter det at man må bruke de nåværende forsyningsnemnder som fordelingsorganer, dog skal de nazistiske toppfigurer og deres lakeier fjernes.

Videre «vil det være nødvendig med å opprettholde en vidtgående rasjonerings- og priskontroll. Det er ikke noe annet brukbart middel for å sikre det utilstrekkelige forråds fordeling på en forsvarlig måte. En må gjøre regning med at vareknappheten vil gjøre seg gjeldende gjennom atskillig tid.»

Men det forespeiles oss at ordningen med forsyningsnemnder, rasjonering, priskontroll og rasjoneringskontroll ikke skal bli evigvarende. «På lengre sikt, og ettersom de foreslåtte næringssammenslutninger begynner å fungere skulde det være mulig å finne fram til andre og bedre former for fordelingen enn rasjonerings- og priskontroll, slik som vi no kjenner den. Den sentrale kontroll av utenrikshandelen, produksjonen og lønningene skulde etter hvert kunne avløse den omstendelige detaljkontroll.» Men offentlig priskontroll må vi alltid regne med. «Priskontrollen har allerede siden forrige verdenskrig utgjort et fast ledd i den offentlige organisasjon i de fleste land. Det er et av de mange uttrykk for kravet om at næringslivet skal organiseres for å tjene de samfunnsmessige behov istedenfor privat profitt.»

Så også på dette punkt kontstaterer vi om våre kjære emigranter at fornuften kommer med årene.

Finanser.

Dette avsnitt mangler det vanlige lysebrune motto, men til gjengjeld er hele innholdet temmelig lånt fra krigens læremestre. Hør bare begynnelsen:

«De store kravene som krigen stiller har på begge sider av fronten fullstendig sprengt alle tidligere budsjettberegninger og fjernet en rekke vrangforestillinger med hensyn til betydningen av de offentlige budsjetter. Ingen vil derfor i framtiden godta budsjettmessige eller pengtetekniske vanskeligheter som avgjørende hindringer for å sette folket i arbeid eller for å stille varer som allerede foreligger til disposisjon for den som trenger dem.» Ganske riktig. Like riktig er at «de finansielle spørsmål som da gjenstår er i første rekke disse to:

1. Å sikre en stabil og hensiktsmessig pengeenhet som grunnlag for regnskapsføringen.

2. Å gjøre kredittgiing og beskatning tjenlig for fordeling av produksjonen og dens resultater.»

Det heter videre: «De spesielle pengeproblemer som reiser seg under gjenerobringen kan løses uavhengig av hovedspørsmålet om valget av en varig pengeenhet.» Ja, mon det. Kommer det allierte tropper og påtvinger oss store mengder besettelsespenger på samme måte som i Frankrike, Belgia og Holland, så skal vi nok få merke følgene. Men tilbake til skriftets ord:

«Vi skal ikke drøfte disse spesielle overgangsproblemer her, vi skal heller ikke gå inn på de internasjonale forhold som vil bli av vesentlig betydning for valget av den framtidige norske pengeenhet. Vi skal begrense oss til de sider av saken som mere direkte berører lønnsarbeiderne.» Denne side av saken blir da å skape en stabil pengeenhet og et stabilt prisnivå.

«Under tidligere frie markedsforhold var kontrollen av seddelutstedelsen på den ene side og tilgangen av gull og de ledende lands gullfestede valuta på den annen side de avgjørende midler til å sikre pengeenhetens stabilitet.» Men no er forholdene annerledes, har man endelig lært. «Det er pengeverdiens utslag i vareprisene som er av den største praktiske betydning og her har erfaringene gitt tydelige beviser på at en gjennomført kontroll av priser, lønninger og kredittgivning er tilstrekkelig til å hindre de prisøkninger som ellers vilde være en nødvendig følge av rikelig seddelutstedelse — forenet med utilstrekkelige gullreserver og valutareserver og vareforsyninger.»

Meget interessant — og ikke smigrende for emigrantkretsenes selvtillit — er at de regner med at en viss inflasjon kan de ikke unngå. «Det må være ønskelig at frie norske myndigheter unngår å binde seg til et slikt inflatorisk prisnivå. Vi vet at deflasjonens virkninger kan være like skadelige som inflasjonens, selv om de rammer på annen måte.»

No gjelder det da å finne veger til å gjennomføre en deflasjonspolitikk. Vi skulde være tilbøyelig til å tilrå de vordende seierherrer at de på dette tidspunkt slipper ut av fengslene noen av de da formodentlig vansmektende nazistiske finansfolk. For de utveger de selv foreslår virker ikke særlig overbevisende. «Det forutsettes at en del av de nødvendige midler skaffes til vege ved inndraing av alle midler tilhørende okkupasjonsmakten, Nasjonal Samling og dens medlemmer, og av midler som i strid med norske interesser er ervervet under okkupasjonen.» Men dette blir ikke nok.

Det vanskeliggjør refereringen av skriftet på dette punkt at forfatterne blander sammen deflasjonspolitikken med spørsmålene om erstatninger og gjenoppbygging. Det er selvfølgelig en ganske stor sammenheng i praksis, men det hadde nok vært ønskelig med en litt klarere teoretisk framstilling. I hvert fall er det tydelig at man ikke er så helt sikker på å kunne mestre vanskene likevel. Kontroll med gjenoppbyggingen, tilbakeholdning av erstatningene, dirigering av bankliv og forsikringsselskapene blir bare flisespikking. Man får tilgi oss at vi må innrømme at vi har lest avsnittet om igjen og om igjen uten å finne rede på hva midler man egentlig har tenkt å mestre vanskene med. Så vi får nok fastholde vårt råd om å ty til de avsatte storheter.

Hva erstatningsproblemene angår finner vi dog å måtte ta med det eneste positive forslag som gis:

«Folket vil ikke ønske å få okkupasjonstidens problemer forlenget i langsiktige erstatningsforpliktelser som skal hvile på det i årevis. Det vil ønske snarest mulig å få avlastet krigens og okkupasjonens virkninger. Det bør bl. a. innføres en éngangs kapitalskatt for å lette oppgjøret og starte gjenoppbyggingen.» Ja, det var også en måte å gjøre det på. Det minner om Finnland, hvor man nylig beslagla 20 pst. av alle formuer for å dekke erstatningsforpliktelsene til innbyggerne i de avståtte områder.

Staten og det nye demokratiske demokrati.

Det gamle byråkrati og den nye ungdom. Norge forrest enno en gang for frihet og framskritt.

«Det norske samfunn hadde før 9. april to problemer av grunnleggende betydning som enno var uløst. Det ene var de sosiale plikter som kom til uttrykk i kravet om utvidelse av det politiske demokrati til et økonomisk demokrati. Det andre uløste problem gjaldt de åpne svakheter ved den parlamentariske styreform.» Ja, det er som vi skulde sagt det selv (Men vi hadde forhåpentlig kunnet utforme det bedre, f. eks. ved å tale åpent om avskaffelse av kapitalismens makt).

Det en i avsnittet tordner mot er fram for alt byråkratiet og ineffektiviteten i statsapparatet. «Vi tror at den vesentlige svakhet ved den norske offentlige administrasjon hang sammen med at den mer hadde oppgaven som negativ kontrollinstans og skatteoppkrever overfor næringslivet enn som positiv medarbeider.»

En gjentar en del av det som har vært anført i tidligere avsnitt og fortsetter: «Vi har allerede før nevnt at bare de brede hovedlinjer skal behandles i Stortinget, og vi forutsetter at en rekke detaljspørsmål angående næringslivet går over til behandling i næringenes sammenslutninger og Statens råd for næringslivet. Vi mener også at det i det hele vil være påkrevet å innskrenke Stortingets beskjeftigelse med detaljer til fordel for dets behandling av hovedlinjene i landets indre politikk. Samtidig bør regjeringens handlefrihet og ansvar økes. Det må stilles strenge krav til personlig duelighet og ansvarsfølelse i hele styringsverket, og det bør foretas en utjevning mellom lønnsforholdene i den offentlige og private virksomhet.»

Ser man det, forfatterne avslører sin identitet.

Endelig avsluttes da avsnittet og hele skriftet med den vanlige svada, og forsikringer høyt og lavt om at demokratisk kontroll er så ganske anderledes og bedre enn den fæle nazistiske.

— — —

Vi har ikke meget å føye til. Vi har spart leserne for kommentarer og latt «regjeringskretsene» føre ordet. Men, som vi innledet denne artikkelen med, det er interessant å se at de flyktede storheter no vil vende tilbake og innføre prinsipper som de har kjempet mot hele sitt liv. Først i det politiske liv i Norge i «de gode gamle dager» og deretter i 5 år i utlendighet. Selv det som vi nasjonalsosialister har ment skulde være krisetiltak og krigsbetonet vil disse herrer no fortsette med etter krigen.

Vi vet at mange nordmenn har sympati med emigrantkretsene. Men ett vet vi for visst: Det finnes ingen her i landet som tiltror de samme herrer en brøkdel av den dyktighet som skal til for å gjennomføre ordnede forhold og mestre de vansker vi skal igjennom. Når det gjelder administrativ dyktighet og organisasjonstalent, så raker nok selv de fæle nazistene himmelhøyt over.

Så får vi håpe at løsningen går opp for de fleste: Nemlig at det nåværende styre, som har alles aktelse hva den faglige dyktighet angår, i virkeligheten har nøyaktig de samme mål som folket og folkeviljen, og er landets eneste mulighet for å nå disse mål.



Vårt eget liv har ingen verdi sammenlignet med nasjonens — at den kan leve er det avgjørende.

Ingen kan innbille seg selv at han har rett å spare sitt liv, hvis offeret må til for å frelse nasjonens fortsatte beståen og tilværelse som selvstendig folk. — Da er det en uavviselig plikt mot verdensutviklingen å gi livet.

Frithjof Nansen.

Det kommende samfunn.

Av fylkesfører Axel Aass.

(Første artikkel.)

Vi har ikke noe godt inntrykk av Danmark for tiden. Mord og sabotasje er det mye av der nede, og befolkningen synes å være mer tåpelig innstilt enn her i Norge. Det ser ut til å være lite håp om frelse for det danske folket. Vi har vondt for å tro at det kan komme noe godt fra Kjøbenhavn.

Desto mer merkelig er det da at det gis ut et svært verk på 1230 sider, der forfatteren i innledningen reiser spørsmålet om ikke den åndelige fornyelse denne gang må komme fra Norden. Dette arbeid, «Det kommende Samfund» er skrevet av Vinding Kruse. Han er professor i rettsvitenskap og en fremragende rettslærd. Han har tidligere utgitt bøker av juridisk og samfunnspolitisk art. Mellom de mer kjente er «Rettslære», «Ejendomsrett» og «Erkendelse og Vurdering». «Det kommende Samfund» kom ut sommeren 1944 og bygger til dels på de tre nevnte bøker. Boka har vakt stor oppsikt og er blitt trykt i flere opplag. Den oversettes no til fremmede språk.

Vinding Kruse betraktes i Danmark nærmest som nasjonalsosialist; vi vil heller betegne ham som bredstripet. Utsnitt av den siste boka hans er blitt gjengitt i tidsskriftet til de danske nasjonalsosialister. Det inntrykk en får av professoren er at han er et klokt og kunnskapsrikt menneske som ubetinget vil det gode, men har han fullt ut forstått sin tid? Det virker noe eiendommelig at en bok på over tusen sider om samfunnsspørsmål i vår tid omtrent ikke nevner rasetanken og jødespørsmålet. Hvordan skal man kunne forklare situasjonen i verden i dag uten å trekke inn disse momenter? Det er en hovedfeil ved framstillingen til Vinding Kruse at han ikke er gått inn på jødespørsmålet og den russiske ekspansjon. Boka blir på mange måter så uvirkelig av den grunn. Ideene blir hengende i lufta. Har Vinding Kruse vært redd for å eksponere seg for sterkt som nasjonalsosialist?

Hva kampen gjelder.

Innledningen er ikke bra. Vi reagerer når det hevdes:

«Og det er om de materielle Goder, om denne Verdens Rigdomme og deres Fordeling, der er kæmpet. For Landomraader og deres Raastoffer er det, at Menneskeheden blev kastet ud i denne Kulturødeleggende Verdenskamp. Samtidig bevæges Staterne i deres Indre af de bitreste Modsætninger mellem fundamentalt forskellige Livs- og Samfundsopfattelser, kort udtrykt ved Ordene: Demokrati eller Diktatur.»

Vi synes denne problemstilling er altfor overfladisk og snever. Men ikke så mange sider lenger ut i boka skildres vår tid på en annen måte, som er langt mere fyldestgjørende:

«Den Tid, vi lever i, bærer paa de viktigste Livsomraader Præget af den største aandelige Forvirring og Splittelse. Baade paa det politiske, sosiale, moralske og religiøse Omraade tørner i det 20 Aarhundrede fundamentalt forskellige Livsanskuelser sammen. Og disse Sammenstød har tilmed i store Samfund antaget en saadan Voldsomhed, Fjendtlighed og Fanatisme, at enhver Forsoning synes umulig. Samtidig er der, som fremhævet, opstaaet en dyb Tvivl og Strid om selve de Værdier, som hidtil har været anset for det bærende Grundlag for hele Menneskehedens Virken. Værdier som Ret og Moral, personlig Moral og Samfundsmoral, og Religion. Det er i Virkeligheden hele det hidtidige Grundlag for Menneskers Livsførelse, der rokkes ved Tvivlen og Striden om disse Værdier i vor Tid.»

Men hvorfor ikke her nevne jødene og bolsjevismen. Jeg synes Føreren har uttrykt det så klart i «Russland og Vi»:

«Russland framstiller seg allerede fra de eldste tider som et land hvor nordisk og asiatisk vesen kjemper med hinannen om herredømmet. Denne kamp er no ført over også til vårt hjemlige folk og til våre egne sinn. Ja, man kan med en viss rett si at de største motsetninger i verden i våre dager, reduserer seg til en tvekamp mellom det nordisk-européiske prinsipp og det asiatisk-orientalske prinsipp som er bolsjevismen.»

En ny menneskętype.

Vinding Kruse angriper de politiske bevegelsene fordi de bare beskjeftiger seg med det y t r e. Politikerne bryr seg bare om kvantiteten, ikke om kvaliteten. Ingen dypere fornyelse er mulig uten en ny mennesketype. Men en kan ikke her på noe vis bebreide nasjonalsosialismen. Adolf Hitler har sagt det tydelig:

«Den nye stat vil bli et fantasiprodukt, hvis den ikke skaper et nytt menneske. I løpet av 2½ årtusen er med få unntagelser nesten alle revolusjoner mislykkes, fordi deres førere ikke har erkjent at det vesentlige ved en revolusjon ikke er maktovertagelsen, men o p d r a g e l s e n av m e n n e s k e n e.»

Vinding Kruse ser det slik:

«Naturligvis kan Samfundet udrette en Del og har i Aartusener udrettet en Del til at hæve Mennesket kvalitativt, gennem sine to mægtige Paavirknings-

midler, Straf og Løn, og det vilde være naivt at tro, at Mennesket kan aves i sine slette Tilbøjeligheder eller højnes uden disse Magtens Midler, alene ved fri aandelig Paavirkning. Men det vilde være ligesaa naivt at tro at disse Samfundets Magtmidler alene er tilstrækkelige, at en ny fuldkommen Samfundsordning alene vil kunne hæve Menneskene paa Jorden. En Stræben henimod begge, det nye Mennesket og en ny Samfundsordning, er nødvendig.»

Vinding Kruse hevder at vi no må velge mellom to mennesketyper. Det selviske menneske og det uselviske menneske. Vi må bort fra rovdyrmentaliteten. Men har ikke nettopp nasjonalsosialismen prøvd å oppdra en uselvisk mennesketype? Er ikke nettopp slagordet: «Fellesnytten skal gå foran egennytten» en appell til uselviskheten? Men det uselviske menneske må ikke være skapt etter Tolstois idealer. Kjønnsløse pasifister uten vergeinstinkt har vi ikke bruk for.

Vitenskapens verdi.

Vinding Kruse har en sterk tro på vitenskapen og dens evne til å påvirke de menneskelige handlinger. Dette virker i første omgang noe livsfjernt for oss. Han hevder at dersom etikken ikke kan vitenskapelig begrunnes, gir vi rovdyrmennesket fri bane. Han setter seg derfor som oppgave å finne den nødvendige vitenskapelige begrunnelse. Men Vinding Kruse mener ikke at vitenskapen kan fastslå og begrunne de etiske mål, men den kan si, at h v i s du vil nå det og det bestemte etiske mål, da vil de og de midler være best tjenlige. Etikken må samarbeide med lægevitenskapen og jussen.

Livssynets betydning.

Vinding Kruse hører ikke til dem som kaster de såkalte diktaturstatene sammen i en pulje. Han framhever tydelig skillet mellom Russland og de europeiske stater, men han går ikke dypt nok i sin analyse:

«Der er imidlertid ikke blot en dyb Forskel i sosial Grundanskuelse mellem disse to Typer af autoritært eller enevældig styrede Stater, der er ogsaa en dybtgaaende Forskel mellem dem i Statens Forhold til de nedarvede Livsværdier, de moralske og religiøse.»

Han hevder videre:

«Ved disse dybtgaaende Modsætninger stilles Mennesker og Samfund i det 20 Aarhundrede overfor de største Spørgsmaal, ikke blot som Problemer til Drøftelse, men som intet mindre end Spørgsmaal paa Liv og Død for Menneskeheden, for dens Skæbne, for dens Kultur.»

Det nevnes tre spørsmål der motsetningene er særlig sterke. Det første er striden mellom demokratisk og autoritært styre. Det annet er det sosiale spørsmål om den private eiendomsrett og det private initiativ. Men under disse store politiske og sosiale spørsmål ligger det et enno dypere spørsmål for menneskelivet, nemlig problemet om de moralske og rettslige vurderinger. Vinding Kruse legger en veldig vekt på disse og han forklarer her i virkeligheten livssynets store betydning, hvilket ikke kommer fram i innledningen:

«Disse Vurderinger er et mærkeligt Fænomen, der viser sig som en Magt ved al Menneskelig Handling og Adfærd, de sætter sig som Dommer over alt, hvad Mennesker foretager sig, over deres personlige Liv saavel som over de Indretninger, de har skabt, derunder den største af alle menneskelige Indretninger, Samfundet og dets Retsorden. Alle nye Bevægelser i Samfundet, baade de stilfærdige og de voldsomme, udgaar fra disse Vurderinger. Revolutionerne mod et bestaaende Samfund sker ud fra en grundlæggende Vurdering af det bestaaende Samfund som slet. Og naar det strides og vælges mellem de ovenfor nævnte fundamentalt forskellige politiske og sosiale Systemer, sker det fra alle Sider, fra de forskellige Systemers respektive Tilhængere og Modstandere, ud fra bestemte Vurderinger af, hvilken Retsordning der i det lange Løb anses bedst for Samfundet.

Det er imidlertid ikke underligt, at man ikke har kunnet naa til Enighed om de store politiske og sosiale Spørgsmaal, men at hele Verden er splittet og stridende om disse. Thi om de dybestliggende Spørgsmaal i Menneskelivet, som er Forudsætningen for alle andre, om selve de moralske — og retslige — Vurderinger hersker der i nyere Tid den mest dybtgaaende Strid og Uklarhed. Som ovenfor nævnt, raader der i de forskellige Diktaturstater en vidt forskellig Indstilling overfor de moralske Værdier, og i de demokratiske Lande kæmper de mest modsatte Anskuelser med hinanden i dette Problem saavelsom i det politiske og sosiale Problem.»

Vinding Kruse gjennomgår tidligere forsøk på vitenskapelig å begrunne moralen og retten. Han kommer deretter inn på samfunnets og rettens opprinnelse og på rettens forhold. Det er her en mengde interessant kunnskapsstoff.

Spørsmålet hva er skyld diskuteres.

De såkalte menneskelige rettigheter er gjenstand for en lengere behandling.

Eiendomsretten gis en bred plass.

Det gis en meget interessant oversikt over utviklingen i arbeidslivet. Laugene, deres opprinnelse og oppløsning i de forskjellige land blir skildret. Forfatteren kommer også inn på trustene og kartellene og på fagforeningenes vekst.

En ny rettsordning i arbeidslivet.

Et hovedavsnitt om en ny rettsordning i arbeidslivet er noe av det mest verdifulle. Vinding Kruse angriper statsmaktenes holdning overfor organisasjonene. Den er preget av usikkerhet og planløshet. Han mener det er en kjerne av sannhet i den oppfat-

ningen at fagforeningene og kapitalisttrustene er en sammensvergelse mot samfunnet, men han er ikke organisasjonsfientlig:

«Opgaven for Fremtidens Lovgiver paa dette Omraade maa da, efter min Opfatning, blive at bevare disse organisationer, udvikle det verdifulde i dem, de Idealer for Plan, Orden og Solidaritet i Erhvervslivet, de forfølger og samtidig i hele det øvrige Samfunds Interesse begrænse deres økonomiske Gevinster til en rimelig Størrelse, der paa den ene Side indeholder tilstrækkelig Opmuntring til fortsatt Organisation og Solidaritet, men paa den anden Side skaber en retfærdig Ligevægt mellem disse Befolkningsklassers og Erhvervs Fortjeneste og alle de andre Klassers og Erhvervs Fortjeneste.

I denne Erfarings-Formel, som man maaske kunde kalde Erhvervsretfærdighedens Formel, ligger, at den stykkevise Indgriben overfor disse Organisationer, som Lovgivningen hidtil har iværksat selv i de fremmeligste Lande paa dette Omraade, maa ansees for forfejlet. I dansk Ret er saaledes Arbejdernes og Arbejdsgivernes Organisationer og dermed Spørgsmaalene om Arbejdsløn, Arbejdstid o. l. undergivet særlige Myndigheder, dels en Voldgiftsret (der dømmer i Sager om de mellem disse Organisationer indgaaede kollektive Aftaler om nævnte Løn og Tid, om disse Aftalers rette Fortolkning o.s.v.) og et Forligsnævn, der formidler nye Overenskomster og, hvor Forlig ikke naaes, fastsætter Arbejdslønnen o. l., se Lov 4. Oktober 1919 om den faste Voldgiftsret og Lov 18. Januar 1934 om Mægling i Arbejdsstridigheder (Jfr. Lovbk. Nr. 430, 31. Oktober 1941). Men Karteller og Truster og de af dem fastsatte Varepriser er behandlet efter en helt anden Lov, nemlig Lov om Prisaftaler 18. Maj 1937, og ved denne Lov henlagt under en helt anden Myndighed, Priskontrolraadet, og Priserne paa Landbrugets Varer fastsættes af en anden Myndighed, nemlig af Landbrugsministeriet og Riksdagen efter Forhandling med Landbrugets Organisationer (gjennem de saakaldte Kornordninger, Smørordninger o. l.)

Noget Samarbejde mellem alle disse Løn og Pris fastsættende Myndigheder findes ikke, der mangler følgelig det Overblik over alle Løn- og Prisforhold og den nøje afstemte, alsidige Vurdering af de forskellige Erhvervs og Befolkningsklassers Arbejdsydelser, der alene kan give retfærdige Lønninger og Priser. En lignende splittet Retstilstand træffer vi i de andre Lande. I Norge er der saaledes ogsaa en Arbejdsdomstol og et Forligsnævn til Bedømmelse og Afgørelse af Lønsspørgsmaal o. l., jfr. Lov af 5. Maj 1927, og en særlig Kontrolmyndighed til at føre Tilsyn med Karteller og Truster, deres Priser og Fremgangsmaader i Henhold til Trustloven af 12. Marts 1926 («om Kontrol med Konkurrenceindskrænkninger og om Prismisbrug».) I de angelsaksiske Lande har man i Reglen kun givet Regler paa begrænsede Omraader om Arbejdslønnens Fastsættelse, og i de enkelte Lande, som i U.S.A., hvor man ogsaa har grebet ind overfor Karteller og Truster, har man ligeledes oprettet særlige Kontrolmyndigheder, der ikke staar i Forbindelse med de lønregulerende Myndigheder, jfr. om den amerikanske Trustlovgivning ovenfor S. 696—99. Selv i Lande som Tyskland og Italien, som ved deres autoritære Styre skulde synes at have bedre Betingelser for en mindre splittet, mere enhedsmæssig Behandling af alle Erhvervslivets Problemer, er alligevel Løn- og andre Arbejderspørgsmaal og Prisspørgsmaal delt mellem forskellige Myndigheder.»

Behandlingen av lønns- og prisspørsmålet.

Vinding Kruse synes ganske klart å ha rett når han hevder at lønns- og prisspørsmål må behandles av ett og samme organ.

«Hvorledes kan man vente, at en Priskontrolmyndighed skal kunne udrette noget varigt og effektivt, naar de to viktigste prisdannende Faktorer, Arbejdslønnen og Landbrugsvarernes Priser, helt er unddraget denne Myndighed, og omvendt, hvorledes skal man kunne vente, at Forligsmyndigheden eller Arbejdsretten skal kunde skabe stabile og retfærdige Lønforhold for Arbejderklassen, naar den er helt uden Indflydelse paa de samtlige Priser, som Arbejderne maa betale for deres Fødemidler og andre Livsfornødenheder. Ogsaa her viser det seg, at det økonomiske Liv og Retslivet ikke kan skilles ad. Som jeg andetsteds har udtrykt det: Samfundet er ikke en økonomisk eller en retslig Organisme men en økonomisk-retslig Organisme.

Ingen af de Erhvervende, hverken Arbejderne, Fabrikanter, Mestre, Landbrugere e. a., er i og for sig interessert i stadig højere Lønninger eller Varepriser, da de øjeblikkelige Fordele herved stadig igen forsvinder som Følge af den nævnte bestandige Overvæltning af den højere Arbejdsløn paa Priserne og af disses Stigning igen paa Arbejdslønnen. Der er derfor tværtimod alle interssert i stabile Lønninger og Priser, hvorved enhver faar anstændige Livsvilkaar og idethele et Vederlag for sit Arbejde, der er retfærdigst i Forhold til de Vederlag, der ydes andre Erhvervende, være sig i beslægtede eller forskellige Erhverv. Men saadanne stabile og retfærdige Lønninger og Priser naaes kun, når én og samme central Retsmyndighed faar samtlige Løn- og Prisforhold og samtlige Erhvervsorganisationer og deres Boycotting henlagt under sig til endelig Vurdering og Afgørelse.

Der maa altsaa efter min Opfattelse i Fremtiden skabes en central Retsmyndighed, der ud fra faglig Viden og Erfaring kan behandle Erhvervslivets Anliggender overalt, hvor der tiltrænges en retslig Indgriben. Det beste Ord for en saadan central Retsmyndighed vil være Erhvervsretten. Den bør, som jeg ovenfor har paavist, overtage alle de forskellige retslige Opgaver, som i det nuværende Samfund er splittet mellem en Mængde forskellige Myndigheder: Domstole, almindelige og særlige, Forvaltningsmyndigheder, Forligsnævn, Kontrolraad, Ministerier o. a.

Ingen af disse i spredt Fægtning arbejdende Myndigheder, der arbejder med hver sin lille Del af Opgaven magter den. De almindelige Domstole magter ikke at bedømme saa sammensatte Fænomener som Truster og Karteller. Et lands almindelige Domstole er saglig egnet til at dømme i Retstrætter mellem de enkelte Borgere og i Straffesager, men det moderne Erhvervslivs omfattende Organisationsproblemer er de ikke egnet til at løse. Erfaringene fra Amerika viser det. At anlægge Sag ved de almindelige Domstole mod Trusterne og lade disse Domstole dømme, om en Trust har virket samfundsskadeligt, og efter bekræftende Besvarelse opløse den i dens oprindelige selvstændige Bedrifter, som det skete i Retsagerne mod den amerikanske Petroleums-Trust og Tobaks-Trust, er en ganske forfejlet Behandling af disse Erhvervsorganisationer. Opgaven overfor disse kan ikke være destruktiv.

Retsordenen maa tværtimod konstruktivt udnytte den Organisation, Livet selv har skabt, men samtidig bringe den ind under Samfundets kontrol.

Hele denne Splittelse af disse nøje sammenhengende Opgaver mellem de almindelige Domstole og særlige Domstole, mellem Domstole og Forligsnævn, mellem disse og Priskontrolraad o.s.v., hænger ogsaa tildels sammen med den gamle dogmatiske Adskillelse mellem Domstole og Administration, som siden Montesquieus Lære om Magtfordelingen mellem den lovgivende, dømmende og administrative Myndighed har været anset for nødvendig i en Kulturstat for Borgernes Retsikkerhed.

Denne Lære har søgt Garantien for Borgernes Retsikkerhed i Delingen af Magten mellem flere ligestillede, selvstændige Myndigheder. Men Magtfordelingslæren har overset, som det med Rette er blit fremhevet, at Garantien meget vel kan søges i noget andet end Magtens Deling, nemlig i vedkommende Myndigheds rette Sagkyndige Sammensætning, og, at en saadan ordning, hvor et sagkyndig Organ har baade administrativ dømmende og tildels lovgivende Myndighed, kan være praktisk paa flere særlige Omraader af Erhvervslivet. Den øverste Samfundsmagt maa her delegere alle sine tre Magtbeføjelser til en saadan Myndighed paa det særlige Omraade. Og der er ingen Betænkelighed derved, dels fordi det netop kun drejer sig om et særlig afgrænset Omraade, og dels fordi Myndigheden paa dette Omraade skal være tilstrækkelig sagkyndig paa dette Omraade til at bestride alle tre Virksomheder.

Et saadant særligt Omraade er nu netop det heromhandlede: Erhvervslivets Organisationer. Disse kan efter min Opfattelse ikke af Samfundet behandles saglig riktig og retfærdig, medmindre baade den administrative, lovgivende og dømmende Virksomhed koncentreres hos samme centrale Myndighed paa dette Omraade, Erhvervsretten, og dennes hele Virke planlægges efter de ovenfor foreslaaede Linjer.

Efter disse Linjer bør Erhvervsretten: 1) gennem sit Kontor modtage Trusternes, Kartellernes, Fagforeningernes og Arbejdsgiverforeningernes Vedtægter, som disse Organisationer skal være pligtige at indsende til Erhvervsretten, og ligeledes deres Forslag til Priser og Lønninger, som ogsaa skal indsendes, 2) Kritisk bedømme disse Organisationers Vedtægter og Forslag til kollektive Priser og Lønninger, og derefter meddele dem Stadfæstelse med Ændringer, 3) naar Vedtægterne og nævnte kollektive Løn- og Prisaftaler er stadfæstet, fremtidig dømme i alle Stridigheder, dels mellem det enkelte Medlem — Arbejder, Fabrikant, Haandværker, Handlende — og hans Organisation, dels mellem Organisationerne indbyrdes. Virksomhed 1) er rent administrativ, men Virksomhed 2) er i Virkeligheden lovgivende, thi det drejer sig her, baade ved de almene Foreningsvedtægter for Medlemmenes indbyrdes Retsforhold i Fagforeningene, Arbejdsgiverforeningene og Kartellerne og deres kollektive Løn- og Prisaftaler og Trusternes Pristarifer, overalt om at give Regler, som Medlemmerne og udenforstaaende er juridisk forpligtet til at følge, altsaa om Retsregler, omend paa et særligt Omraade. Retsregler er jo ikke blot tvingende Regler for Mennesker, som f. eks. Reglen at man ikke maa stjæle, ikke ihjelslaa o. l., men ogsaa tvingende Regler for Menneskers Opførsel i særlige Forhold, f. eks. i Handelsforbund, i Søforhold, i Familieforhold. Virksomhed 3) er endelig rent dømmende.

Forholdet er altsaa faktisk dette, at den rette saglige og retfærdige Løsning af Erhvervsorganisationernes Retsforhold — i skarp Modsætning til Montesquieus Lære — kræver den lovgivende, udøvende og dømmende Virksomhed koncentreret hos én Myndighed, Erhversretten. Ingen vil saglig være bedre egnet til at dømme i Sager mellem Organisationer og mellem disse og Medlemmenerne om den rette Forstaaelse og Anvendelse af Vedtægter og Kollektive Løn og Prisaftaler end en Myndighed, der selv har været medvirkende ved den nævnte Vedtægters og Aftalers Udformning, og givet dem retslig Stadfæstelse. Hos Erhvervsretten vil der i det hele taget efter en lang Tids Arbejde med alle disse sammenhørende Administrative, Lovgivende og Dømmende Opgaver, samles en saadan alsidig Erfaring, at der ikke kan tænkes nogen anden Myndighed, hvem Erhvervslivets anliggender med større Tryghed kan betroes end denne Erhvervsret.» (Forts.)

Troen på den egne kraft er grunnlaget for all tapperhet.

Fredrik den Store.

Et verdenshistorisk paradoks.

Bolsjevismen - primitivitetens verdensanskuelse - har som ingen annen ideologi brukt intellektet som våpen for å bygge opp og sikre sin makt.

Av Halldis Neegård Østbye.

(Første artikkel.)

Marxismen.

Det har forbauset verden, og ikke bare nasjonalsosialistene, at de undertrykte masser i Sovjetrussland ikke benyttet anledningen til å reise seg mot sovjetstyret under den tyske frammarsj og de katastrofale bolsjevikiske nederlag i 1941—42.

Og enno mer forbausende kan det virke at det blant fangene, og ikke mins+ blant offiserene i Den røde Arme, har vist seg å være mange overbeviste bolsjeviker, trass i at de er oppmerksomme på den fryktelige elendighet og den umenneskelige terror som takket være dette system hersker i heimlandet. De privilegier den Røde Arme hadde på bekostning av sivilbefolkningen med hensyn til matvarer, boliger osv. er ikke tilstrekkelig til å forklare denne bolsjevismens «ideologiske» kraft.

En bok som heter «Die ideologischen Grundlagen des Bolschewismus» av Heinrich Härtle, utkommet på Hoheneichen forlag i München 1944, gir imidlertid et godt innblikk i den bolsjeviskiske m e n n e s k e d r e s s u r som har skapt det for vesteuropeeren nesten uforståelige sovjetmenneske.

Fra denne bok gjengis en del spredte avsnitt, som kan gi en forklaring på denne nye «russiske gåte».

Det synes selvmotsigende at den internasjonale proletarreisning har sin opprinnelse i en overkompensert intellektualisme. Men slik er det. «Primitivitetens verdensanskuelse, den åndsfiendtlige materialisme, har som ingen annen ideologi benyttet intellektet som våpen for sin egen sikkerhet og utbredelse», sier forfatteren. Det er et verdenshistorisk paradoks, men en alvorlig politisk kjennsgjerning.

Også S t a l i n, (stålmannen) har ikke bare overtatt denne intellektuelle tradisjon, men utnyttet den til det ytterste. Han er en like hemningsløs dikator og skrupelløs maktpolitiker, som den kommunistiske ideologis p a v e. For ham forvandler sosialismen seg fra en drøm om en bedre framtid for menneskeheten til v i t e n s k a p.

Om Marx-Mardochai sier forfatteren at han har grepet millionmassenes instinktive søken etter en sosial rettferd, men har g i t t d e n n e s ø k e n e n f a l s k r e t n i n g. Dette Marx' «eminente konjunktur-instinkt, parret med en ualminnelig intelligens, et hyperskarpt jødisk intellekt, hvis kraft ikke beror i det skapende og byggende, men går i analytisk-kritisk- nedbrytende retning, er en av hovedårsakene til den nesten ufattelige utbredelse av Marx' lære».

Det knivskarpe jødiske intellekt som står bak Marx' lære har hatt de farligste agitatoriske konsekvenser.

*

Den jødiske filosof Hermann C o h e n sa engang at «Det evige forbilde for denne sosiallære er de j ø d i s k e p r o f e t e r». Han feirer Marx som en «Guds utsending i historien» (Gesandten des Gottes der Geschichte). Den egentlige tradisjon hos Marx går over de jødiske profeter Spinoza, Ricardo og Moses Hess, (som laget de første utkast til det kommunistiske Manifest).

Jødisk er den parasitære utnyttelse av andres åndelige ytelser. Jødisk er den intellektualistiske forfalskning av de opprinnelige oppdagelser. Selv en av novemberrepublikkens litterater, Vorländer, må i det minste antyde, at denne destruktive logistikk er en arv fra rabbinerne. «Også den hårfine skarphet i Marx' dialektikk, og også hans stil tør være en rabbinsk arv». Marx stammer jo også både på farssiden og morssiden fra en gammel rabbinerfamilie. Han kan ikke karakteriseres bedre enn gjennom følgende ord av den franske jøde Lazare: «Karl Marx, denne etterkommer av en rekke rabbinere, har arvet hele den logiske kraft fra sine forfedre. Han ble en klar og lysende talmudist. En talmudist som gjorde det i sosiologi . . .»

Marx' lære er like lite vitenskap, som Talmud er det.

Leninismen.

Etter denne jødiske skriftlærde og sosiologiserende rabbiner fulgte Kalmyk-tataren L e n i n, den betingelsesløse anarkist. Etter den litterære teoretiker fulgte den apologetiske agitator. En kvartjøde. Hans mor var Maria Alexandrovna Blank, datter av en jødisk lege fra Volhynien. Det gir den biologiske forklaring på Lenins psyke: den lidenskapelige politiske aktivitet, parret med en steril, rotløs intellektualisme.

Trass i at Lenins sterkeste side gikk i propagandistisk-politisk-agitatorisk retning, blir han gjennom bolsjevikenes verdenspropaganda først og fremst feiret som f i l o s o f.

Lenin, som fritenker og gudløs, tilhører den mennesketype fra århundreskiftet som har sin opprinnelse i massereligionens primitive dogmatikk, men som på «vitenskapelig» og ideologisk grunnlag på nytt ligger under for en like så magisk primitivitet,

som i Sovjetunionen propaganderer for de banaleste og mest fantasiløse materialistisk-økonomiske trosartikler som en ny «religion». Tydelig sprunget ut fra religiøs overtro, forfaller han til den materialistiske ortodoksi, og Karl Marx overtar den gamle Jahves plass. Lenins troesbekjennelse er:

> Marx' genialitet består deri, at han kan gi svar på ethvert spørsmål som er blitt stillet av menneskehetens fremste tenkere. Hans lære oppsto som direkte og umiddelbar fortsettelse av de fremste representanters lære innen filosofien, den politiske økonomi og sosialismen. Den er den rettmessige arvtaker av det beste som menneskeheten har skapt i det 19. århundre innenfor den tyske filosofi, den engelske økonomi og den franske sosialisme. Den er i seg selv et avsluttet hele, som ikke forsoner seg med noen slags overtro, ingen reaksjon, intet forsvar for borgerlig undertrykkelse.»

Og hans livs dogme er:

> M a r x' l æ r e e r a l l m e k t i g f o r d i d e n e r s a n n.

*

Marx har altså for all tid fastslått sannheten. For ham gis intet problem som ikke er besvart — en gang for alle. Dette er så gått ut over hele verden som «vitenskap». Lærens rent materialistiske innhold defineres kort av Engels:

> Materien er ikke et produkt av ånden, men ånden er selv bare det høyeste produkt av materien.

Konklusjonen herav må blant annet føre til den besynderlige slutning, at det egentlig ikke er mennesket som tenker, men maskinene og produksjonen.

Som alle de marxistiske størrelser bærer falske navn, (Mardochai: Marx, Uljanov: Lenin, Dsjugasvili: Stalin, osv.) så bærer også deres lære et falsk navn. Den smykker seg med betegnelsen vitenskap, men er i virkeligheten all vitenskaps fiende, fordi den fri forskning er stanset, og Marx, Lenin og Stalin har løst alle problemer på forhånd. Den marxistiske forskning går bare ut på å innpasse nyere iakttakelser i den marxistiske «filosofi».

Marxismen begynte med Karl Marx' famlende forsøk på å omsette sin teori i politisk praksis.

Kløften utdyper seg med Lenins lære, men blir m e t o d e hos Stalin.

Stalinismen.

M a r x var framfor alt dogmatikeren, den doktrinære. L e n i n en politisk agitator og åndelig anarkist, mens S t a l i n er den a b s o l u t t e m a k t p o l i t i k e r. Etter den jødiske profet følger den marx-fanatiserte og jødisk bastardiserte Kalmyktatar Lenin. Etter ham følger for-asiaten, den rene d e s p o t. For Stalin er teorien bare en «overbygning» for hans maktpolitikk. Han bruker den som en maskin eller et våpen til tjeneste for det bolsjevikiske tyranni. Men teorien må til enhver tid være h e n s i k t s m e s s i g. Stalin forbyr alt ubestemt. Alt blir fastlagt. Stanset. Standardisert. Teorien er bare et middel for målet. Stalin trekker summen ut av alle tidligere agitatoriske erfaringer i marxismens historie. Alt som passer blir beholdt. Alt som ikke passer blir strøket f o r å r e d d e m a r x i s m e n s t e o r i. Da den indre logikk ikke eksisterer i marxismen, blir denne kunstig framtvunget ved dialektiske kompromisser.

Misforholdet mellom teori og praksis er iøynefallende.

Praksis skal ikke mere være slik som den marxistiske doktrin krever det, m e n d o k t r i n e n m å s e s l i k u t s o m d e n b o l s j e v i k i s k e p r a k s i s f o r l a n g e r d e t. Motsetninger overvinner «dialektikken». Det dreier seg ikke om filosofisk sannhet, men om b o l s j e v i k i s k h e n s i k t s m e s s i g h e t. Vitenskapen trer i det røde despotis tjeneste. D e t e r s t a l i n i s m e n. D e n l ø s e r m e n n e s k e l i v e t s g å t e r — b o l s j e v i k i s k. Således blir teorien en ideologisk automat, som til enhver tid kan gi et bolsjevikisk svar på et hvilket som helst spørsmål — standardisert og ferdig til bruk.

Denne lære er en klar fiende av all fri forskning, ikke bare en fiende av vitenskapen, men et direkte attentat på alt av åndelig opprinnelse, på all kultur, vitenskap og moral. D e n f ø r e r k r i g m o t s e l v e m e n n e s k e å n d e n.

Forklaringen er den, at i det lange løp kan ikke et statsstyre bestå bare ved fysisk undertrykkelse. Særlig har det vært vanskelig å bortforklare misforholdet mellom kommunismens teori og praksis, en lære som lover alt, men i praksis bare fører til den ytterste nød. Staten må derfor også sjelelig kunne beherske de undertrykte masser. Det gjelder ikke bare den fysiske, men også den åndelige terror. Derfor det kjempemessige apparat for propaganda, oppdragelse, agitasjon og dressur i uopphørlig virksomhet.

Stalin er et uhyre, og hans filosofiske maske har bare despotiske mål. Han trenger filosofien og bruker den når og ettersom det passer, slik som han bygger og bruker traktorer og tanks.

De marxistiske dialektikere fornedrer skamløst menneskene til materien og gjør dem til automater for økonomiske lover, og for å tjene deres egen agitasjon utvikles en d e s p o t k u l t u s, som bare kan sammenliknes med religiøs helgendyrkelse.

Etter den fysiske likvidering av alle konkurrenter til den høyeste makt er Stalin selv steget stadig høyere. I ham forenes pavedyrkelse og despoti, men han fungerer også som en slags stedfortreder for den gamle Jahve, og fordrer kultus-tjeneste. Hans sovjetpoper hylder ham som m a t e r i a l i s m e n s G u d: «Vi følger Stalin som Lenin. Vi taler med Stalin som med Lenin. H a n k j e n n e r a l l e v å r e t a n k e r, hele sitt liv sørger han for oss.»

Sin primitivitetens filosofi har marxismen bare kunnet virkeliggjøre gjennom en primitivitetens po-

litikk. Uten tvil er det lykkes bolsjevikene åndelig å voldta og ødelegge de russiske folk, slik at det til slutt er oppstått den menneskelige automat som svarer til materialismen: Mennesket som produkt av de økonomiske forhold, mennesket som maskin. De viljeløse kollektive masser, som i såkalte fredstider ble satt inn og forbrukt som en «arbeidsvare» i industrialiseringen og tekniseringen og dermed i opprustningen, dukker så opp i den Røde Armes millionmasser, hvor de blir satt inn og forbrukt like hensynsløst. Slik som man i «fredstid» organiserte dem som «arbeidsmaskiner», fungerer de no som «krigsmaskiner» — mennesket som arbeidsmateriell, og mennesket som krigsmateriell. Slik som hele innenrikspolitikken behandler menneskene som industrielle, økonomiske produkter, behandler den bolsjevikiske krigføring soldatene som ammunisjon, som man setter inn og forbruker uten menneskelige hensyn og med den mest kyniske hensynsløshet.

Det er anvendt materialisme.

Dette viser seg kanskje mest drastisk i bolsjevikenes holdning overfor døden. Den virker på oss nesten ufattelig. Den vanlige angst for døden er, særlig hva den unge generasjon angår, helt ukjent. Bolsjevismen har oppdradd menneskene til å dø, og den daglige terror har vennet dem til alltid å se tilintetgjørelsen i øynene. Avgjørende for bolsjevikenes holdning til døden er imidlertid hans livsholdning. Det har ikke noe å gjøre med tapperhet og heroisme i germansk betydning. Disse mennesker dør på en annnen måte, fordi de lever på en annen måte. Fordi de ikke lever et individuelt liv, dør de heller ikke slik. De lever og dør som en kollektiv masse. Det individuelle liv er for dem intet selvstendig liv, og de har intet å tape. Den individuelle død er derfor heller ikke noe tap, slik som for oss.

Det er ingen tilfeldighet at en i Sovjetparadiset ikke finner russiske soldatergraver og ingen heltekirkegårder. Det meneskelige kadaver blir behandlet som en død hest eller en død hund. Mennesket lever som materie og dør som materie. Således er primitiviteten i teorien fulgt av en grufull praksis. Doktrinens materialistiske basis er blitt en realitet.

*

Og allikevel er tese etter tese av doktrinen forrådt. Politikken er stadig kommet i konflikt med teoriene. Marx og Lenin verget seg fanatisk mot tanken om at marxismen lot seg realisere nasjonalt, mens Stalin gjør det groveste brudd på denne teori gjennom sovjetpatriotismen.

Doktrinens annen store grunnlov: likheten, har også Stalin måttet gi opp, fordi den var ugjennomførlig og hindret næringslivets utvikling. For overhodet å komme videre kunde ikke Stalin trekke den nødvendige konsekvens av eiendomsrettens avskaffelse. Ved siden av den eiendomsløse likhet kunde han ikke virkeliggjøre likheten i inntekt. Han måtte gjøre nøyaktig det motsatte. Istedenfor økonomisk likhet inntrådte en stadig skarpere forskjell i inntektene, en lønn helt avhengig av ytelsen. I tillegg til det måtte også innføres en forskjell i tildelingen av levnetsmidler, en selv for det kapitalistiske (demokratiske) Europa nesten utenkelig utnyttelse av sulten som drivkraft for økede ytelser. Avskaffelsen av eiendomsretten bragte avskaffelse av selvstendigheten og den absolutte økonomiske vergeløshet, istedenfor likhet en hensynsløs ulikhet med slavelønn og slavesult.

Og den sosiale likhet? Sovjethierarkiets herskende stilling utbygget gjennom nye inndelinger av proletarmassen, av den eiendomsløse masse. Etter at Stalin tilsynelatende har kollektivisert alt blir han tvunget til straks å skape stadig nye «klasser» i folket, for gjennom en priviligert og foretrukket minoritet å kunne beherske med vold den store masse.

Etter å ha proletarisert massene og utryddet den gamle russiske intelligens, kommer så skriket på en ny «sovjetintelligens», som med alle midler må ales opp.

*

Neste artikkel vil vise «produksjonen» av den nye sovjetintelligensen, som er blitt et så farlig våpen i Kreml-herskernes hender.



Ta seilet ned.
Mine menn skal ikke tenke på flukt. Jeg har aldri flyktet i noen kamp. Gud rår for mitt liv, men på flukt kommer jeg aldri.

Olav Trygvason (i slaget ved Svolder).

Førerkorpset.

Av Arild Jadar.

Det er ikke liten kamp og små offer som må ytes fra den stund en idé, et livssyn formes i geniets hjerne og til dette livssyn har grepet den siste folkefelle i hjertet. Men når vi mange ganger har den følelse at et geni levde forgjeves, at han bare var et stjerneskudd, en vegviser som ikke folket vilde følge, så var det ofte fordi formidlingen mellom geniet og folket ikke var til stede. I det hele tatt synes den historiske erfaring å peke mot det paradoksale forhold at verden har hatt for mange genier, men for få førerkorps som gjennom kamp, forsakelse og offer bar ideen inn i framtiden.

Fra så vel vår egen som den klassiske historie har vi tallrike eksempler på personligheter, genier som erkjente nødvendigheten av å skape en orden, en organisasjon, et parti eller en religiøs bevegelse for den praktiske gjennomføring av idéen. Når det allikevel kan påvises ideer som synes å ha slått igjennom mere i kraft av sin egen tyngde, så er det mere på det almenmenneskelige område og mindre der hvor man stod overfor en politisk eller en militær kamp.

Allerede i betegnelsen parti ligger den tallmessige begrensning av medlemmene, denne gruppe mennesker som skal være bærere av ideen eller mere konkret uttrykt være den statsbærende stand. Denne stand som aldri må tape av syne at mens mange individer utgjør en masse, så kan bare personlighetene danne et fellesskap. Dette samme fellesskap som Nietschze vel ante gjennom sitt overmenneske.

I en tid hvor kravet til det siste medlem er så stort, tvinger seg stadig sterkere fram behovet for et førerkorps. Dette korps som må bygge på de tallrike erfaringer som kan hentes fra fortidens ordener, offiserskorps eller andre bevegelser på det politiske, militære eller religiøse område.

For å begynne med vikingene så var disse ikke sammensluttet i en orden, men deres ekspansive kraft må mere sies å være et uttrykk for nordisk livsoverskudd. Men nettopp dette at vikingene ikke skapte en nordisk orden, begrenset Norges innflytelse og makt over det norrøne ekspansjonsområdet.

Fra den klassiske historie står Aten med et førerkorps sterkt preget av sin sans for estetikk, etikk og humanitet, egenskaper som skapte den rikeste kulturutfollelse, men atenernes mangel på realistisk sans, vernevilje og kampmoral beseglet deres skjebne.

For Spartas vedkommende står vi overfor det diamentrale, her skaptes et førerkorps som sikret Sparta en solid og sterk statsdannelse, men deres manglende sans for kulturelle ytelser begrenser deres historiske betydning.

Det romerske førerkorps skapte sitt verdensrike med et solid nordisk-germansk innslag som på en elegant måte kombinerte nordisk realisme med sydlandsk vitalitet, inntil førerkorpset begikk biologisk selvmord gjennom rasekaos.

På det religiøse område står Jesuiterordenen som et klassisk eksempel på en orden. Medlemmenes avsverging av alle familiebånd og deres reaksjonære intoleranse gjør dem fremmed for det nordiske menneske, selv om jesuitenes fanatisme kan imponere.

På det politisk-religiøse område støter vi på frimureriet som et av de beste eksempler på betydningen av å danne en orden til utbredelse av en bestemt idé eller livssyn. Den geniale dogmatikk og ritualet som har trollbundet så mange i frimureriets garn, er betegnende for jødenes psykoanalytiske evner og er for så vidt meget lærerik. Bare dannelsen av en nasjonalsosialistisk, nordisk orden, et førerkorps kan danne et åndelig og faktisk vern mot frimureriet.

I middelalderen setter ridderne sitt preg på tidsavsnittet ikke bare som en statspolitisk og sosial foreteelse, men som en orden. Ridderne gir oss på mange måter impulser til en germansk orden, og viser at uten soldatens dyder skapes intet førerkorps. Men framfor alt står ridderne for oss med kombinasjonen den militære og politiske soldat. Likeledes har ridderordenen skapt en tradisjon og norm for offiserskorps som framleis har sin gyldighet. Men heller ikke denne orden kan for oss stå som et ideal, dertil var den sosialt og økonomisk så eksklusiv at det folkelige innslag forsvant. Dertil kom overdreven individualisme og mangel på autoritær ledelse.

I mere moderne tid støter vi på det prøysiske offiserskorps som på det militære område har skapt en imponerende tradisjon, men korpsets militære ensidighet og mangel på politiske interesser begrenser deres bidrag til ettertidens førerkorps.

Det engelske offiserskorps har en imponerende politisk innsats bak seg, noe som dog synes å ha redusert deres militære prestasjoner. Rekrutteringen til dette korps er sterkt sosialt og økonomisk betinget.

Det franske offiserskorps maktet på mange måter å kombinere det prøysiske og engelske, og derved eliminere ensidigheten, men visse moralske forfallstendenser synes å ha svekket så vel deres renomme som ytelse.

Ved utbruddet av den pågående krig var betegnelsen offiser lite ansett i den sovjetrussiske hær ut fra den angivelige demokratisering. Krigen har imidlertid forandret dette forhold slik at Moskva i dag fullt ut anerkjenner at det består et sovjet-russisk offiserskorps. Dette korps har foruten militær også politisk skolering, noe som utvilsomt har øket dets slagkraft, men innsatsen av kommissærer tyder på at den politiske opplæring framleis ikke er tilstrekkelig. Å tale om tradisjon i forbindelse med det moderne russiske offiserskorps er neppe riktig, da dette korps synes å ha slått inn på veger som savner sidestykke ikke bare i alminnelig anerkjent offiserstradisjon, men i moderne historie overhodet.

Med noen få setninger å kunne karakterisere et amerikansk førerkorps synes å være vanskelig. Ikke bare fordi at man her står overfor et for ungt statssamfunn med mangel på tradisjon og forutsetninger

for dette, men fordi at det særlig i U.S.A. synes å herske et finansvelde som på mange områder behersker det militære og politiske liv. På finansens grunn vil det alltid kunne danne seg en ledelse, men aldri skapes et førerkorps.

Som representant for Østen står det japanske førerkorps, denne orden som overføres på et helt annet plan ved keiserens guddommelige posisjon. Førerkorpsets religiøse troskapsforhold har skapt en fanatisme som paret med ekspansiv ergjerrighet sannsynligvis er effektiv, men også sterkt rasepsykologisk betinget.

Når nasjonalsosialismen i vår tid står overfor den avgjørende oppgave å skape et førerkorps, en orden, så må denne vokse opp av de historiske erfaringer og det nasjonalsosialistiske livssyn.

Et av historiens bud til oss er allsidighet, nettopp dette å danne et førerkorps som forener nøktern realisme, revolusjonær ånd og sterk politisk viljekraft med sans for etikk, kunst og kulturelle verdier. Dette krever at enhver politisk skole får sitt sterke militære preg, og enhver militær skole får sitt sterke politiske preg. Derved framstår det politisk-militære førerkorps som er ansvarlig for nasjonens skjebne så vel i fred som i krig. En vesentlig forutsetning for førerkorpset er dets rekruttering og den skolering og oppdragelse føreremnene utsettes for. Fram av ungdommens rekker vil parti og stat trekke de beste emner og bekoste deres allsidige teoretiske og praktiske utdannelse. Ivaretagelse av folket og nasjonens liv er førerkorpsets oppgave, dets redskaper er parti, stat og hær. Det er derfor naturlig at føreremnene får et inngående og allsidig kjennskap til de forskjellige sosiologiske foreteelser. Etter at den første politiske grunnutdannelse er avsluttet, må emnene videre utvikles gjennom praktisk innsats i parti, stat eller hær. Framfor alt må den enkelte få slippe til med løsning av selvstendige og utviklende oppgaver, og personlig herdes gjennom frontinnsats. Derved skapes den utvelgelse som må være det grunnleggende prinsipp for ethvert førerkorps. Først på et senere tidspunkt vil det bli aktuelt med den faglige spesialisering som utviklingen no en gang har framtvunget, men det som er oppnådd er at nasjonens beste menneskemateriell foruten sin faglige innsikt står på et solid politisk grunnlag og det de har felles er at de tilhører et førerkorps.

Bare den orden som bæres av rasebevisste individer, kan påregne å få varig betydning, ut fra den erkjennelse vil førerkorpset bare inngå ekteskap ut fra visse biologiske prinsipper.

Korpsets sosiale posisjon er det ikke noe behov for å fastlegge, den vil danne seg som en naturlig konsekvens av den innsats førerkorpset gjør i folkets tjeneste, og det renomme og den tradisjon som skapes.

Førerkorpsets økonomiske ambisjoner er de samme som hos enhver arbeidende folkefelle, nemlig for seg og sin familie å få leve på en anstendig måte. Korpset vil aldri glemme at på velstandens og velnærens grunn gror ei reformens sæd.

På dette grunnlag vil det framstå et nasjonalsosialistisk førerkorps herdet gjennom militær og politisk kamp, et korps som vil bevare den revolusjonære ånd, ikke i banal rabulisme, men i en aktiv streben etter å gjennomføre livssynet, i en hard kompromissløs kamp mot enhver som glemmer de titusener som falt.



Randbemerkninger.

VI SER det er oppstått en diskusjon om nasjonalsosialismen er en åndelig maktfaktor, eller om den er stivnet system. Vi er klar over at det både i dette månedshefte og i andre publikasjoner kan være brukt uttrykk som «det nasjonalsosialistiske system», men det kan da vel ikke være noen som dermed har oppfattet det slik at nasjonalsosialismen er noe *stivnet* system. Selvsagt er nasjonalsosialismen en åndelig maktfaktor, den er uttrykk for en positiv livsinnstilling, et bærende livssyn som gir åndelig befruktning til den form eller det system som til enhver tid oppstår til ordning av tingene. Enhver ordning må nødvendigvis gis preg av, eller i sin alminnelighet *være* et system, så sant system betyr sammenstilling eller ordning etter bestemte synspunkter, bestemte prinsipper. I enhver sammenstilling må det være sammenheng; en indre sammenheng og sammenheng med det åndelige grunnlag.

DET KAN KANSKJE SIES SLIK AT nasjonalsosialismen som åndelig bakgrunn blir systemenes opphav, ikke stivnende sytemer som låser tingene fast og hindrer den nødvendig utvikling mot ideens virkeliggjørelse i det levende liv, men den riktige sammenstilling av planer, og virksomheten til planenes realisasjon som tar form under de forskjellige forhold som oppstår til forskjellige tider. Nasjonalsosialismen er altså i seg selv ikke system, men nettopp den befruktede åndelige impuls som kan sette i system den virksomhet som skal tjene ideens fremme.

ALL PRAKTISK VIRKSOMHET har altså en åndelig bakgrunn. Det kan selvsagt ikke nektes at det finnes en rekke menn både i stat og parti som er pålagt praktiske oppgaver, men som ikke har den nødvendige klare åndelige innstilling. Dette er vel i og for seg naturlig nok, som det jo ikke er mulig å tilegne seg en åndelig omskaping i løpet av kort tid, likesom de praktiske oppgaver de har fått å løse har lagt beslag på dem i den grad at det levnes liten tid til åndelig vekst. Derved har det vel også hendt at «mange kampfeller har fått den oppfatning at det bare var å snu et blad i det byråkratiske systems dagbok» som J. E. Grøvdal skriver i «Germaneren», nr. 14, i år.

DET ER FOR SÅ VIDT HELT NATURLIG at de kampfeller som har nådd lengst her kan bli utålmodige over at utviklingen ikke går raskt nok. At de kort sagt får inntrykk av at byråkratismen har fått tak i våre folk og at disse i liten grad har maktet å omskape de gamle systemer. Når det gjelder statsapparatet er dette sikkert riktig nok. Det har for øvrig alltid vist seg at skiftende regjeringer i liten utstrekning har maktet å endre statspapirmøllens trege og stivnede gang. At det ikke skulde bli lettere for *oss* var sikkert en beslutning som mange av statsfunksjonærene har satt meget inn på å hevde. Det er sikkert i statsadministrasjonen nedlagt mangt et godt dagsverk for å hindre at våre gode tiltak for folkefellesskapet skulde få virkning. Men når det går så vidt at statens funksjonærer ser det som sin oppgave å hindre at det gode som statsmakten vil ha gjennomført kommer til utførelse, da har de gått for vidt. At det kunde berettige til spørsmål i dagspressen om «sosialismen saboteres» er naturlig nok. Vi får dog gå ut fra at de tiltak som i det siste er satt i gang vil rette på dette forhold.

DET MÅ VÆRE TILLATT ved denne anledning å komme inn på NS Månedshefte og dettes oppgave. Ifølge forordning skal det være et ideologisk hefte. Det skal med andre ord beskjeftige seg med den åndelige bakgrunn for partiets virksomhet. Likesom partiet på sett og vis må bli den surdeig som virker i samfunnslegemet, skal Månedsheftet være et middel til åndelig kraft for partiets medlemmer. Det kommer derfor ikke alltid til å befatte seg med reformenes praktiske utforming — enn skjønt dette ikke skal bli tilsidesatt — men viktigere er det å skaffe våre medlemmer den vide forståelsens bakgrunn som setter dem i stand til å løse de spørsmål de står overfor, på nasjonalsosialistisk måte. Den mann som helt ut har de åndskrefter klare for seg som virker i vår bevegelse, som kort sagt er tilstrekkelig ideologisk underbygget, vil til enhver tid finne den riktige løsning av de spørsmål han står overfor. Han behøver da ikke til enhver tid å måtte innhente andres avgjørelser eller selv være i tvil. Han vil løse sakene riktig og alltid i en indre logisk sammenheng, ut fra en klar grunninnstilling. Han vil ikke stivne i systemer, men kunne arbeide ut fra en rik åndelig inspirasjon.

VI HAR I DET SISTE fått noen henvendelser som påtaler at heftet «ligger for høyt», at «det er tungt» osv. Det kan være noe i det. Men det er dog allikevel ikke slik at det er tilsiktet vanskeliggjort. Stoffet, som altså ut fra den forordning som foreligger, skal være ideologisk, må nødvendigvis ofte bli noe abstrakt. Ofte kan det vel også bli noe konsentrert og krever tankevirksomhet. Men slikt stoff skal i alle fall ha den evne at det gir mere enn det som leses med ord, det skal gi leserens åndelige evner adgang til å utvikle stoffet videre, m. a. o. gi inspirasjon til den egne tankevirksomhet. Vi må derfor advare mot at våre kampfeller henfaller til åndelig dovenskap. Åndsvirksomhet og tankearbeid er tungt og slitsomt, men nettopp i denne første tid er det nødvendig at man ofrer denne side av saken sin tid og oppmerksomhet. Med større sikkerhet og letthet vil en da kunne løse de praktiske spørsmål en blir satt til å løse.

EN ANNEN SIDE VED SAKEN er jo den at partiet voktes med vaktsomme blikk av en kritisk innstilt befolkning som lett henfaller til beskyldninger om nasjonalsosialismens åndsfattigdom. Mange av disse menneskene ser ikke så meget på de øyeblikkelig innførte reformer, eller på partiets programatiske utformning. Alt dette kan være av øyeblikkelig art. Hva de med større interesse og årvåkenhet ser etter, er nettopp den åndelige bakgrunn for partiets virksomhet. Den åndelige bakgrunn forteller mere om den utvikling partiet vil. Den bærer mere enn noe annet framtidens utformning i seg. Belært av forgangne tider har de all mulig rett til å se på partiprogrammer og partireformer som spekulative og opportunistiske tiltak. Vi gir dem derfor rett til å betrakte partiets åndelige innstilling med kritikk og interesse. Vi har også råd til det, fordi partiet virkelig *har* en åndelig innstilling og en livsoppfatning som er vel fundert og som sikkert vil bejaes av hvert idealt innstillet velmenende menneske.



NS MÅNEDSHEFTE utgis av NS Opplæringsavdeling — Redaksjon og ekspedisjon: Rådhusgt. 17, Oslo. Tlf. 10040.
Heftet koster kr. 12.00 pr. år. Kr. 1.00 pr. hefte — Abonnement kan tegnes ved alle postanstalter i landet.

Redaktør *Einar Syvertsen.* Redaksjonssekretær: *Per Melsom.*